ជំនួយស្មារតី

សង្ខារណ្តុំក្រមរបៀបប្រើពាក្យ

សាស្ត្រាចារ្យ ទូច-តីមស្រ៊ាច
សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ

ព. ស. ២៥៨៨ គ. ស. ២០១៤

ជំនួយស្មារតី

សង្ខារឆ្កែមរបៀបប្រើពាក្យ

សាស្ត្រាចារ្យ ទូច-តឹមស្រ៊ាង
សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ

ព. ស. ២៥៨៨ គ. ស. ២០១៨

សន្លាឡុកមរបៀបប្រើពាក្យ

អ្បៀបអ្បៀង : លោក **ឡូច-តឹមស្រ៊ាង** បរិញ្ញាបត្រជាន់ខ្ពស់អក្សរសាស្ត្រខ្មែរ

ជំនួយការ : លោក **អ៊ុន-សុភា** បរិញ្ញាបត្រអក្សរសាស្ត្រខ្មែរ

ខ្ញុតមទីប្រឹក្សា : ព្រះតេជព្រះគុណ **ឃុស-ហ៊ុត** ខេមចារោ

: ព្រះតេជព្រះគុណ **ឈឹម-ថេង** សោតណោ

: ឯកឧត្តម នាយឧត្តមសេនីយ៍ **តេង-សាវង្ស**

: ឯកឧត្តម ឧត្តមសេនីយ៍ឯក **ម៉ម-សំ**

: ឯកឧត្តម ឧត្តមសេនីយ៍ទោ **អ៊ឹម-សាវ័ន**

: លោក **អ្បៀង-សុភារ៉ា** ប្រធានមូលនិធិអ្បៀង

ពិនិត្យអក្ខរាវិរុទ្ធ : ព្រះមហា **ង៉ែន-ទិបុល** : លោក **អ្បៀង-ពិសី**

: កញ្ញា **ដែ-សារ៉ែម** : កញ្ញា **ចាន់-នីតា**

: កញ្ញា **ជិញ្ញ-ធីណា** : លោក **គោត-ច័ន្ទទិបុល**

: លោក **ង៉ាន់-ជល្លី** : លោក **ប៊ុត-សុផល**

រចនាក្រប : កញ្ញា **ឡូ-សុីឡួន** អាងពុម្ព JSRC Printing House

ISBN-9 789996 370557 រក្សាសិទ្ធិគ្រប់យ៉ាង ©

បោះពុម្ពលើកទី១ : ១៣កើត ខែភទ្របទ ឆ្នាំមមី ឆស័ក ព.ស. ២៥៥៨

: ត្រូវនឹងថ្ងៃសៅរ៍ ទី៦ ខែកញ្ញា គ.ស. ២០១៤

ខ្ញុបត្តម្ភបោះពុម្ព : **សប្បុរសជន**

អាសយដ្ឋានចែកចាយ : បណ្ណាល័យ សាលវិទ្យាល័យ វិទ្យាល័យ អនុវិទ្យាល័យ...

“ការថតចម្លងស្នាដៃរបស់នរណាម្នាក់ពីមកធ្វើអាជីវកម្មជាអំពើលួចសុទ្ធសាច”

អារម្ភកថា

សៀវភៅ សទ្ទានុក្រមរបៀបប្រើពាក្យ នេះដែលព្រះតេជព្រះគុណ សម្តេច ទ្រង់ ឯកឧត្តម ឧកញ៉ា លោកជំទាវ លោក លោកស្រី អ្នកនាង កញ្ញា ប្រិយមិត្ត កំពុងតែអាន ខ្ញុំបានប្រើពេលវេលាយ៉ាងយូរក្នុងការរៀបរៀងសៀវភៅនេះឡើង ដោយគោលបំណងបំពេញទៅតាមសំណូមពរលោកគ្រូ អ្នកគ្រូ និស្សិត អ្នកសិក្សា ស្រាវជ្រាវទាំងឡាយ ដើម្បីយល់ដឹងពីគំនិតល្អៗជាច្រើនពី សទ្ទានុក្រមរបៀបប្រើពាក្យ ដែលមនុស្សទូទៅមិនទាន់បានយល់ដឹងទៅលើការប្រើពាក្យនិងមិនសូវចេះប្រើ ពាក្យទាំងនោះឱ្យបានត្រឹមត្រូវតាមលក្ខណៈវេយ្យាករណ៍ខ្មែរនៅឡើយ។

ការប្រមូលស្នាដៃរបស់អ្នកនិពន្ធទាំងឡាយតាំងពីអតីតកាល មករៀបរៀង ជាសៀវភៅនេះឡើង គឺមានគោលបំណង គោលដៅ វិសាលភាព និយមន័យ បទពិសោធ ទស្សនៈបុរាណ ទស្សនៈថ្មីៗ ដើម្បីចូលរួមចំណែកអភិរក្សនិងអភិវឌ្ឍ វិស័យភាសាខ្មែរយើង។

ក្នុងការសិក្សាកន្លងទៅគេបានកំណត់ថា **ភាសា អក្សរសាស្ត្រ** ជាមែកធាង សំខាន់ជាងគេនៃវប្បធម៌ ជាមេនៃប្រាជ្ញា ជាមេនៃការសិក្សា ជាមេនៃសិល្បៈ និងជា អត្តសញ្ញាណជាតិយ៉ាងសំខាន់បំផុត។

ប្រសិនបើមានកំហុសឆ្គងខ្លឹមសារដោយប្រការណាមួយ សូមអ្នកសិក្សា មេត្តាអធ្យាស្រ័យផងចុះ។ ខ្ញុំរង់ចាំទទួលយកកំហុសឆ្គងដោយសុច្ឆន្ទៈ មនសិការ សោមនស្សគំនិតកែលម្អពីសំណាក់លោកអ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវទាំងឡាយ។

រាជធានីភ្នំពេញ ១៣កើត ខែភទ្របទ ឆ្នាំមមី ឆស័ក ព.ស. ២៥៥៨

ត្រូវនឹងថ្ងៃសៅរ៍ ទី៦ ខែកញ្ញា គ.ស. ២០១៤

សាស្ត្រាចារ្យ **ឈួច-តីមស្រ៊ាង**

កតញ្ញូកតវេទីកថា

កូនសូមក្រាបថ្វាយបង្គំលើកហត្ថាប្រណម្យឧទ្ទិសស្នាដៃនេះ ជូនចំពោះលោកឪពុក **ទ្រី-យ៉ែន** និងអ្នកម្តាយ **ស៊ុ-ហាស** ជាទីគោរពសក្ការៈដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់បំផុតនៃជីវិតកូន។

កូនសូមសម្តែងនូវកតញ្ញូកតវេទិតាធម៌ ជាអនេកប្បការចំពោះលោកមានគុណទាំងទ្វេ ដែលបានផ្តល់កំណើតដល់រូបកូននិងបានចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សាការពារអប់រំរូបកូនឱ្យឃ្លាតចាកឆ្ងាយពីអវិជ្ជា។ ព្រះគុណដ៏មហាប្រសើរនេះរូបកូនចងចាំអស់មួយជីវិតហើយមិនអាចរកអ្វីយកមកតបស្នងសងគុណឱ្យស្មើបានឡើយ។

សៀវភៅដែលកូនបានរៀបរៀងនេះគ្រាន់តែជាស្នាដៃតូចមួយប៉ុណ្ណោះ តែវាជាសក្ខីភាពមួយបញ្ជាក់ថា រូបកូនមិនបណ្តោយពេលវេលាឱ្យកន្លងផុតទៅដោយឥតប្រយោជន៍នោះទេ ហើយក៏មិនប្រើពេលវេលាដើម្បីប្រព្រឹត្តអំពើមិនគួរគប្បីណាមួយនោះដែរ។

កូនសូមគោរពសច្ចាប្រណិធានប្រព្រឹត្តតែកុសលកម្មនិងរស់នៅជាពលរដ្ឋល្អក្នុងសង្គមជាតិជារៀងរហូត។

រាជធានីភ្នំពេញ ១៣កើត ខែភទ្របទ ឆ្នាំមមី ឆស័ក ព.ស. ២៥៥៨

ត្រូវនឹងថ្ងៃសៅរ៍ ទី៦ ខែកញ្ញា គ.ស. ២០១៤

សាស្ត្រាចារ្យ **ឆួច-តីមស្រ៊ាង**

អនុស្សសកថា

សូមខ្ទិសស្មាដៃនេះគោរពថ្វាយ ប្រគេន ជូនចំពោះ

❖ បុព្វបុរសខ្មែរស្នេហាជាតិដែលបានធ្វើពលិកម្មគ្រប់យ៉ាងការពារជាតិមាតុភូមិ

❖ អ្នកប្រាជ្ញ បណ្ឌិត កវី អ្នកនិពន្ធខ្មែរគ្រប់ជំនាន់ដែលបានខិតខំថែរក្សា ការពារ វប្បធម៌ ភាសា អក្សរសាស្ត្រជាតិឱ្យបានរីកចម្រើនគង់វង្សរហូតមក

❖ សម្តេចព្រះមហាសុមេធាធិបតី **ជួន-ណាត** ជោតញ្ញាណោ ព្រះសង្ឃរាជថ្នាក់ទី១ នៃគណៈមហានិកាយ ដែលព្រះអង្គបានបន្សល់ទុកស្នាព្រះហស្តដ៏ពិសេសសម្រាប់ ខ្មែរគ្រប់ជំនាន់គឺ **វចនានុក្រមខ្មែរ**

❖ បុព្វការីជនរបស់ទូលព្រះបង្គំ ខ្ញុំព្រះករុណា ខ្ញុំបាទទាំងអស់

សូមជួយទ្រទ្រង់វិស័យវប្បធម៌ អក្សរសាស្ត្រជាតិឱ្យកាន់តែរីកចម្រើនជានិច្ច។

រាជធានីភ្នំពេញ ១៣កើត ខែភទ្របទ ឆ្នាំមមី ឆស័ក ព.ស. ២៥៥៨

ត្រូវនឹងថ្ងៃសៅរ៍ ទី៦ ខែកញ្ញា គ.ស. ២០១៤

សាស្ត្រាចារ្យ **ង៉ូច-តីមស្រ៊ាង**

នាមសប្បុរសជនអ្នកមានឧបការគុណក្នុងការងារចម្លងនាន

ដើម្បីជំណើរការសមាគមក្នុងគ្រង់អក្សរសាស្ត្រនិងវប្បធម៌ខ្មែរ

- **មូលនិធិអៀង**	**មណ្ឌលព័ត៌មានស្ត្រីកម្ពុជា**
- **CAM-PAINT ថ្លាំពណ៌ជាតិ**	**ក្រុមហ៊ុន ភ្នំពេញ លេប៊ែរ សឺបផ្លាយ**
- លោក **សោម-សម្បត្តិ**	និង លោកស្រី **អ៊ុក-ចន្ថា**
- មហាឧបាសិកា **សុខ-អ៊ីម**	និង បុត្រ **ឆ្ង-ឆៃស្មៀង**
- ឧបាសក **អៀង-អឿន**	និង ឧបាសិកា **អៀង-សាគីម**
- ឯកឧត្តម **តេង-សាវឌ្ឍ**	និង លោកជំទាវ **ស៊ាង-គីម**
- ឯកឧត្តម **ម៉ម-សំ**	និង លោកជំទាវ **អ៊ុត-បុប្ផាជល្ហណា**
- ឯកឧត្តម **អឿ-សាវ៉ន**	និង លោកជំទាវ **ពៅ-សាវឿន**
- ឯកឧត្តម **ម៉ែន-ទិចិត្រ**	និង លោកជំទាវ **ដេន-សុគ័ន្ធកេរ្តិ**
- ឯកឧត្តម **តាង-ហៀង**	និង លោកជំទាវ **លី-គីមមួយ**
- ឯកឧត្តម **ចាន់-សារ៉ែត**	និង លោកជំទាវ **ស៊ឹម-ចារី**
- ឯកឧត្តម **សុិន-ឌីម**	និង លោកជំទាវ **ម៉ែង-ហ៊ាង**
- ឯកឧត្តម **ពេជ-សាវឿន**	និង លោកជំទាវ **ឈឹម-សុីថន**
- លោក **នុត-រ៉ានី**	និង លោកស្រី **អ៊ុន-សោភា**
- លោក **នុត-ឆុន្ធី**	និង លោកស្រី **កែន-ប៊ុណ្ណា**
- លោក **អេង-ឃូលីម**	និង លោកស្រី **ទន់-ហ្គិចហួយ**
- លោក **ឆួន-សុខា**	និង លោកស្រី **អ៊ូច-ឥណ្ណាថា**
- លោក **ឡុង-ឱត្ស**	និង លោកស្រី **ពេជ្រ- ឈារី**
- លោក **យិន-សារិទ្ធ**	និង លោកស្រី **ឌៀន-សុគន្ធា**

- លោក **តង់-សន្តារិន** និង លោកស្រី **ឱក្ស-តារា**
- លោក **ឆាង-សុជីវី** និង លោកស្រី **ហ៊ាង-ឆវី**
- លោក **អេង-ហ៊ុំ** និង លោកស្រី **លីម-ខេង**
- លោក **ហ៊ិង-ចូរ៉ា** និង លោកស្រី **អូម-សោភា**
- លោក **ថាវ-វណ្ណា** និង លោកស្រី **ម៉ី-សុខអ៊ី**
- លោក **ចួន-ឆួ** និង លោកស្រី **ហ៊ុត-ជានី**
- លោក **គុយ-ឌ៉ាត** និង លោកស្រី **ឌុយ-តីន**
- លោក **អ៊ួច-តឹមសេង** និង លោកស្រី **ជា-លីណា**
- លោក **តឹម-ប៊ុន្នី** និង លោកស្រី **សុក-ស្រី**
- លោក **អន-ប៊ុនណា** និង លោក **ឈួ-រ៉ាឃួ**
- សាស្ត្រាចារ្យ **ហ៊ុយ-សូឌ៉ាត** និង លោកស្រី **សាត-ជាន់ណា**
- លោក **ឃាង-ច័ន្ទរិទ្ធា** និង លោកស្រី **ឆី-ហាក់ហ្សេង**
- ឧបាសក **ឌ៉ាក់-ហ៊ាង** និង ឧបាសិកា **ម៉ឹង-សៀវ**
- លោក **ឃូ-តឹមណាង** និង លោកស្រី **ឈឹម-ស៊ុយ៉ាន**
- លោក **ឆួន-ហ៊ីន** នាយកសាលាប៉ែលធីទី៦ និង លោកស្រី **ឈឹម-ចន្ទកែវ**
- លោក **ចាន់-ឥសា** នាយកសាលាប៉ែលធីទី៥ និង លោកស្រី **ជឹម-ស្រីមនោ**
- លោក **សូឌ៉ាត-តស្តា** នាយកសាលាប៉ែលធីទី១ និង លោកស្រី **ឈឹម-ឡាលីន**
- លោក **តឹម-ឥរៈ** នាយកសាលាប៉ែលធីទី១៣ និង លោកស្រី **ឆូ-ជីន ជីន**
- លោក **ឃូ-រ័ត្ន** និង លោកស្រី **ឈាំ-មួយជូ**
- លោក **ច្រឹក-សុខនីម** និង លោកស្រី **ហ្សេង-ឆវី**
- ឧបាសិកា **ហោង-ហ៊ាង** និង **ក្មួនចៅ ហោង ចំណូល**

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

សូមថ្លែងអំណរគុណជាអតិបរមាចំពោះឧត្តមភរិយា **ប៉ែន-សេងយ៉ុង** ហៅ **ស្រីចិន** និងក្រុមគ្រួសារដែលបានយោគយល់និងចែករំលែកពេលវេលាដើម្បីឱ្យខ្ញុំអាចមានឱកាសសិក្សាស្រាវជ្រាវប្រកបដោយជោគជ័យ។

ជាពិសេស សូមគោរពសម្តែងការដឹងគុណដ៏ជ្រាលជ្រៅបំផុតចំពោះ **សប្បុរសជន** ដែលមានសន្តានចិត្តសប្បុរិសធម៌ឧបត្ថម្ភធម្មទានថវិកាបំពេញបញ្ជាបារមីបោះពុម្ពសៀវភៅ សទ្ទានុក្រមរបៀបប្រើពាក្យ ក្នុងគោលដៅសំខាន់ផ្សព្វផ្សាយអក្សរសាស្ត្រខ្មែរ ដើម្បីឱ្យប្រជាពលរដ្ឋទូទៅបានយល់ដឹងពីផលប្រយោជន៍នៃគុណតម្លៃវប្បធម៌ ភាសា អក្សរសាស្ត្រជាតិ ព្រមទាំងដើម្បីឱ្យដំណើរការសមាគមទ្រទ្រង់អក្សរសាស្ត្រនិងវប្បធម៌ខ្មែរ។

សូមថ្លែងអំណរគុណឯកឧត្តម លោកជំទាវ សប្បុរសជន និងលោកអ្នកអានដែលបានជួយលើកស្ទួយគុណតម្លៃរៀបរៀងសៀវភៅរបស់ខ្ញុំ និងសូមមេត្តាអធ្យាស្រ័យកំហុសឆ្គងដោយប្រការផ្សេងៗ។ ខ្ញុំនឹងរីករាយទទួលយកការកែលម្អកំហុស ដើម្បីឱ្យខ្ញុំបានបម្រើអស់លោកអ្នកអានកាន់តែប្រសើរជាងមុនថែមទៀត។

រាជធានីភ្នំពេញ ១៣កើត ខែភទ្របទ ឆ្នាំមមី ឆស័ក ព.ស. ២៥៥៨

ត្រូវនឹងថ្ងៃសៅរ៍ ទី៦ ខែកញ្ញា គ.ស. ២០១៤

សាស្ត្រាចារ្យ **ឆួច-តីមស្រ៊ាង**

អក្សរសង្ខេប

ប្រើក្នុងសទ្ទានុក្រមរបៀបប្រើពាក្យនេះ

កិ.	:	កិរិយាសព្ទ
កិ. វិ.	:	កិរិយាវិសេសន៍
គ.ម.	:	គីឡូម៉ែត្រ
គ.ស.	:	គ្រិស្តសករាជ
គុ.	:	គុណសព្ទ
ដ.ម.	:	ដេស៊ីម៉ែត្រ
ដា.ម.	:	ដេកាម៉ែត្រ
ន.	:	នាមសព្ទ
និ.	:	និបាត
ប្លា.	:	បាលី
ប្លា.សំ.	:	បាលីនិងសំស្ក្រឹតលាយគ្នា
បុ.ស.	:	បុរិសសព្វនាម
ព.កា.	:	ពាក្យកាព្យ
ព.គ.	:	ពាក្យគួរសម
ព.ច្បាប់	:	ពាក្យច្បាប់
ព.ទ.បុ.	:	ពាក្យទំនឹមបុរាណ
ព.បុ.	:	ពាក្យបុរាណ
ព.ប្រៀ.	:	ពាក្យប្រៀប (ពាក្យប្រើចំពោះ)

ព.ផ្ទ.	:	ពាក្យផ្ទុយ
ព.ស.	:	ពុទ្ធសករាជ
ព.ស.ស.	:	ពាក្យដែលប្រើក្នុងសម័យសព្វថ្ងៃនេះ
ព.សា.	:	ពាក្យសាមញ្ញ (ពាក្យធម្មតា ឬ ពាក្យផ្សារ)
ម.	:	ម៉ែត្រ
ម.^{២}	:	ម៉ែត្រការ៉ែ
ម.^{៣}	:	ម៉ែត្រគុប
ម.ម.	:	មិល្លីម៉ែត្រ
យ.	:	យួន
រ.ស.	:	រាជសព្ទ
វ៉ៃ.	:	វេរចន:
ស.	:	សៀម (ភាសាសៀម)
ស.ម.	:	សង់ទីម៉ែត្រ
សំ.ស.	:	សំស្ក្រឹតសន្ធត
ហ.ម.	:	ហិកតូម៉ែត្រ
អ.ថ.	:	អានថា
អា.និ.	:	អាយតនិបាត
ឧ.	:	ឧទាហរណ៍

សង្ខាត្តក្រមរបៀបប្រើពាក្យ

កង្វល់ ន. សេចក្តីខ្វល់ចិត្ត, សេចក្តីខ្វល់គំនិត :

↳ **មានកង្វល់** (កុំប្រើថា សេចក្តីកង្វល់ ព្រោះពាក្យនេះជា ឧរុឧរៈ ប្រាប់សេចក្តីខ្វល់ស្រេចហើយ; បើចង់ប្រើពាក្យថា សេចក្តី ត្រូវថា មានសេចក្តីខ្វល់ ក៏គឺ មានកង្វល់ ហ្នឹងឯង)។

📖 **ខ្ញុំមានកង្វល់** កុំប្រើថា ខ្ញុំមានសេចក្តីកង្វល់។

↳ **មានកង្វល់** កុំប្រើថា មានការកង្វល់ ដូច្នេះឡើយ។

↳ **មានកង្វល់** កុំប្រើថា មានក្តីកង្វល់ ដូច្នេះឡើយ។

↳ **មានកង្វល់** កុំប្រើថា មានសេចក្តីកង្វល់ ដូច្នេះឡើយ។

↳ **អស់កង្វល់** កុំប្រើថា អស់ការកង្វល់ ដូច្នេះឡើយ។

↳ **អស់កង្វល់** កុំប្រើថា អស់ក្តីកង្វល់ ដូច្នេះឡើយ។

↳ **អស់កង្វល់** កុំប្រើថា អស់សេចក្តីកង្វល់ ដូច្នេះឡើយ។

✍ **មានកង្វល់** : មានក្តីខ្វល់។

✍ **ស្រុកកើតកង្វល់** : ស្រុកដែលមានកើតសឹកសង្គ្រាមឬមានកើតបះបោរចលាចលអ្វី។

កំណាត់ ន. អ្វីៗដែលគេកាត់, អ្វីៗដែលដាច់ដាច :

❖ កំណាត់ឈើ

❖ ឫស្សីមួយកំណាត់។

✍ **កំណាត់សំពត់** : សំពត់ចាស់ដាច់ដាចសម្រាប់ជូតអ្វីៗជា សំពត់ថយចោក។

☞ ឯ សំពត់ថ្មី ដែលគេកាត់ហើយ ហៅតាមខ្នាតនោះថា :

❖ សំពត់មួយអាវ

❖ សំពត់ប្រវែងពីរម៉ែត្រ

❖ សំពត់មួយត្បាងឬហៅថាសំពត់មួយម៉ែត្រ។

🕮 បើសំពត់វែងហៅថា សំពត់មួយកី, សំពត់មួយជាប់, ខ្មែរក្នុងសម័យបុរាណពុំដែលហៅ សំពត់ថ្មី ដែលគេកាត់ហើយនោះថា កំណាត់ ឡើយ, ហៅ កំណាត់ ចំពោះតែសំពត់ចាស់សម្រាប់ជូតអ្វីៗដែលប្រឡាក់, ដែលសៅហ្មងប៉ុណ្ណោះឯង។

ខ្លួន ន. រវាងពេលថ្ងៃខែឆ្នាំដែលមកជួបគ្នាវិញ :

❖ **មួយខួបពេល២៤ម៉ោង** គឺ មួយថ្ងៃមួយយប់

❖ **មួយខួបថ្ងៃ៧** គឺ មួយសប្តាហ៍

❖ **មួយខួបខែ១២** គឺ មួយឆ្នាំ

❖ **មួយខួបឆ្នាំ១២** គឺ មួយដុំវស្សាឆ្នាំ។

ខ្ញុំ១ ភ.ស. សម្តីដែលសាមីខ្លួនហៅខ្លួនឯង :

❖ ខ្ញុំសុំអញ្ជើញបងទៅក្រុងព្រះសីហនុជាមួយនឹងខ្ញុំបាន៣ថ្ងៃ។

✍ **ខ្ញុំពាទ** : សម្រាប់និយាយជាមួយនឹងមន្ត្រីដែលមាន សក្តិមធ្យម ឬជាមួយនឹងមនុស្ស ឥតយសសក្តិ ទេប៉ុន្តែគួរគោរព។ បើស្ត្រីថា ឆាខ្ញុំ។

✍ **ខ្ញុំព្រះពាទ** : សម្រាប់និយាយជាមួយនឹងមន្ត្រីដែលមាន សក្តិធំ។ បើស្ត្រីថា ឆាខ្ញុំ។

✍ **ខ្ញុំឯង** : ជាព្រះរាជឱង្ការនៃព្រះមហាក្សត្រដែលទ្រង់ប្រាស្រ័យជាមួយនឹងប្រជាពលរដ្ឋដោយការគួរសម; បើព្រះរាជឱង្ការពុំគួរសមទេ ដូចអ្នកបម្រើបម្រាស់ស្តេចជិតព្រះអង្គជាដើមថា អញ ឬ អញឯង...។

បព្វជិតថា

✍ **អាត្មា** : សម្រាប់និយាយជាមួយនឹង ពុំមែនឥស្សរជន។

✍ **អាត្មាភាព** : សម្រាប់និយាយជាមួយនឹង ឥស្សរជន។

☞ បុរាណថា អាចក្តី :

❖ អាចក្តីពុំសូវសប្បាយ ចេះតែវិលមុខ។

ខ្ញុំ២ ៥. មនុស្សដែលកំដឹងទ្រព្យគេ គឺមនុស្សដែលទ័លក្រហើយទៅខ្ចីទ្រព្យគេមកចិញ្ចឹមជីវិត រកសងគេមិនបានយកខ្លួនទៅនៅបម្រើគេឬមាតាបិតាជំពាក់ទ្រព្យគេឱ្យកូនទៅនៅបម្រើគេ, កូននោះក៏ឈ្មោះថា ខ្ញុំគេ :

❖ មនុស្សខ្ញុំគេ (មានតែពីដើម, ក្នុងសម័យនេះលើកលែងមិនឱ្យមាន; ពាក្យគួរសមហៅជាភាសាបាលីថា **ទាសា, ទាសី** “ខ្ញុំប្រុស, ខ្ញុំស្រី”)។

ខ្ញុំព្រះអង្គ *(ន.ឫ.)* *ឫ.ស.* ខ្ញុំ, ខ្លួនខ្ញុំ។

❀ ពាក្យប្រើក្នុងរាជសព្ទសម្រាប់បុរសហៅ ខ្លួនឯង និយាយក្រាបទូលចំពោះ ព្រះមហាក្សត្រ ឬចំពោះ ក្សត្រ ទាំងពួង។

ខ្ញុំព្រះអង្គក្រោមព្រះតេជៈ *(ន.ឫ.)* *ឫ.ស.* ខ្ញុំ, ខ្លួនខ្ញុំ។

❀ ពាក្យប្រើក្នុងរាជសព្ទសម្រាប់បុរសហៅ ខ្លួនឯង និយាយក្រាបទូលចំពោះ ព្រះមហាក្សត្រ ឬចំពោះ ក្សត្រ ទាំងពួង។

ខ្ញុំព្រះអង្គក្រោមល្អងធូលីព្រះបាទ *(ន.ឫ.)* *ឫ.ស.* ខ្ញុំ, ខ្លួនខ្ញុំ។

❀ ពាក្យប្រើក្នុងរាជសព្ទសម្រាប់បុរសហៅ ខ្លួនឯង និយាយក្រាបទូលចំពោះ ព្រះមហាក្សត្រ ឬចំពោះ ក្សត្រ ទាំងពួង។

🕮 កំណត់ចំណាំ :

✍ **ខ្ញុំព្រះអង្គក្រោមព្រះតេជៈ** ជាពាក្យគោរពដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ជាង ខ្ញុំព្រះអង្គ។

✍ **ខ្ញុំព្រះអង្គក្រោមល្អងធូលីព្រះបាទ** ជាពាក្យគោរពដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ក្រៃលែងជាង ខ្ញុំព្រះអង្គក្រោមព្រះតេជៈ ទៅទៀត។

ខ្ញុំម្ចាស់ *ឫ.ស.* ខ្ញុំ, ខ្លួនខ្ញុំ។

❀ ពាក្យប្រើក្នុងរាជសព្ទសម្រាប់ស្ត្រីហៅ ខ្លួនឯង និយាយក្រាបទូលចំពោះ ព្រះមហាក្សត្រ ឬចំពោះ ក្សត្រ ទាំងពួង។

ខ្ញុំម្ចាស់ក្រោមព្រះតេជៈ *(ន.ឫ.)* *ឫ.ស.* ខ្ញុំ, ខ្លួនខ្ញុំ។

❀ ពាក្យប្រើក្នុងរាជសព្ទសម្រាប់ស្ត្រីហៅ ខ្លួនឯង និយាយក្រាបទូល

ចំពោះ ព្រះអង្គក្សត្រ ឬចំពោះ ក្សត្រ ទាំងពួង។

ខ្ញុំម្ចាស់ក្រោមល្អងធូលីព្រះបាទ *(ឧ.ភ.)* *ភ.ស.* ខ្ញុំ, ខ្លួនខ្ញុំ។

❀ ពាក្យប្រើក្នុងរាជសព្ទសម្រាប់ស្ត្រីហៅ ខ្ញុំឆ្លង និយាយក្រាបទូល ចំពោះ ព្រះអង្គក្សត្រ ឬចំពោះ ក្សត្រ ទាំងពួង។

🕮 កំណត់ចំណាំ :

✍ **ខ្ញុំម្ចាស់ក្រោមព្រះតេជៈ** ជាពាក្យគោរពដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ជាង ខ្ញុំម្ចាស់ ។

✍ **ខ្ញុំម្ចាស់ក្រោមល្អងធូលីព្រះបាទ** ជាពាក្យគោរពដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ក្រៃលែង ជាង ខ្ញុំម្ចាស់ក្រោមព្រះតេជៈ ទៅទៀត។

គម្រប់១ *កិ.* ធ្វើឱ្យគ្រប់, បង្គ្រប់, បំពេញឱ្យគ្រប់ :

❖ មាន៣ហើយត្រូវថែម២មកទៀតគម្រប់ជា៥ (ច្រើនប្រើបង្គ្រប់ជាង)។

គម្រប់២ *ឬ.* ដែលជាទីបង្គ្រប់ចំនួន :

❖ **គម្រប់២** គឺ ទី២

❖ **គម្រប់៣** គឺ ទី៣

❖ **គម្រប់៤** គឺ ទី៤

✍ ប៉ុន្តែកុំប្រើ គម្រប់១ ព្រោះមួយជា ឫណាសំខ្លាឆោលឯកឯង, ត្រូវ ប្រើជា ទី១ ឬជា បឋម, ជា ម្រេចម, ជា ដំបូង។

គឺ១ *ន.* ពាក្យសម្រាប់និយាយខៃពាក្យ ខៃសេចក្តីដែលមានន័យមានទំនងស្មើគ្នា ដើម្បីឱ្យច្បាស់ :

❖ **សម្រាន្ត** គឺ ដេក

❖ **មិនចាំ** គឺ ភ្លេច

❖ **មិនឈ្ងុ** គឺ អត់ក្រអូប

❖ **មិនចេះ** គឺ ល្ងង់។

ប្រាប់ដំណើរសម្រេចអំពើរបស់អ្នកធ្វើមានសេចក្តីថា ដែល :

ការនុ៎ះគឺខ្ញុំធ្វើ : ការនុ៎ះដែលខ្ញុំធ្វើ។

សម្រាប់និយាយសរុប, ប្រមូលអ្វីៗដែលរួបរួម រាយឈ្មោះឱ្យ
ឃើញតាមចំនួន :

ឥរិយាបថមាន៤យ៉ាងគឺ

❖ ដើរ

❖ ឈរ

❖ អង្គុយ

❖ ដេក; បើមិនប្រើពាក្យថា គឺ នឹងប្រើសរសេរគ្រឿងសម្គាល់ (:)
នេះជាជំនួសក៏បាន, ដូច្នេះឥរិយាបថមាន៤ :

❖ ដើរ

❖ ឈរ

❖ អង្គុយ

❖ ដេក, មានសេចក្តីដូចគ្នានឹង គឺ ដែរ។

តឺ២ *ន. (យេ.)* រង្វាស់សម្រាប់វាស់ ខ្សែ បណ្តោយ១ខ្ទង់ម៉ែត្រ ទទឹង១ម៉ែត្រ កម្ពស់១ម៉ែត្រ :

❖ ឧស១តឺ។

ត *ន.* ភស្តុតាងដែលមែន, ប្រាកដ, ជាក់ :

❖ ដូចមានខ្លួនឈ្មោះនោះនៅជាតឺស្រាប់

❖ សឹងមានឪពុកខ្ញុំជាតឺ។

តេង *កិ.* ប្រះដេក, ប្រះដេកឱ្យឮគ្រេង; ពាក្យទំយើ, ពាក្យថ្នមសម្រាប់និយាយចំពោះកូនតូចដែលទើបនឹងចេះអង្គុយឬទើបនឹងចេះដើរដួល :

❖ នាងតេងទៅ

❖ ហ៊ឹកូនម៉ែតេងទៅ!។

ចាប់ *កិ.* ឬ *នុ.* ស្តាប់, គាំង។

📖 និយាយចំពោះតែ ឫទ្ធានិទ្ទេសរូប មានឈើនិងគ្រឿងចក្រជាដើម :

❖ ឈើងាប់

❖ ឫស្សីងាប់

❖ នាឡិកាងាប់។

📖 បើចំពោះ ខ្ញុំនិទ្ទេសរូប មានមនុស្សជាដើម គឺជាពាក្យទ្រគោះ :

❖ អាចោរកំណាចនោះវាងាប់ទៅហើយ។

📖 ចំពោះសត្វតិរច្ឆាន :

❖ គោងាប់

❖ ក្របីងាប់

❖ ជ្រូកងាប់

❖ ពពែងាប់។

✍ **ងាប់គំនិត** គឺផុត, ទាល់អស់ផ្លូវគិតតទៅទៀត។

ពាក្យគួរសមថា :

❖ ស្លាប់គំនិត

❖ ផុតគំនិត

❖ ទាល់គំនិត

❖ អស់គំនិត។

ចំពោះ *អាន. ឬ អ.ន* ដោយចំ, ឆ្ពោះ, ត្រង់, សំដៅត្រង់, សំដៅលើ, ដល់, នា :

❖ **ថ្វូនចំពោះ** កុំប្រើថា ថ្វូនដល់

❖ **ថ្វាយចំពោះ** កុំប្រើថា ថ្វាយដល់

❖ **ឫថាចំពោះ** កុំប្រើថា ឫថាដល់

❖ **ឧទ្ទិសចំពោះ** កុំប្រើថា ឧទ្ទិសដល់។

❀ ពាក្យ ចំពោះ សម្រាប់និយាយជាមួយនឹង ក្បួត្រ និង ឥស្សរជន, កុំប្រើពាក្យ ដល់ សម្រាប់និយាយជាមួយនឹង ក្បួត្រ និង ឥស្សរជន ឡើយ។

ឆ្នាំ *ន.* កំណត់វេលាមួយខួបខែ១២។

- **ឆ្នាំទៅ** : ឆ្នាំដែលកន្លងទៅហើយបន្ទាប់ឆ្នាំបច្ចុប្បន្ននេះ។
- **ឆ្នាំទៅមួយ** : ឆ្នាំដែលកន្លងទៅហើយមុនឆ្នាំទៅ។
- **ឆ្នាំទៅមួយនាយ** : ឆ្នាំដែលកន្លងទៅហើយមុនឆ្នាំទៅមួយ។
- **ឆ្នាំភ្នែក** : ឆ្នាំមុខ, ឆ្នាំខាងមុខ។

ជាង *កិ.* លក់ឬទិញ (ពាក្យគោរព) :

- ជាងដី
- ជាងគម្ពីរ
- ជាងត្រៃចីវរ
- ជាងព្រះពុទ្ធរូប។

ជូន១ *កិ.* បូជា, ឱ្យ (ពាក្យគោរព, ពាក្យគួរសម) :

- របស់នេះខ្ញុំមិនលក់ដូរទេ ខ្ញុំជូនលោក។

ទៅមកជាមួយកំដរជាគ្នា :

- ស្នែកខ្ញុំមានរវល់នឹងជូនប្អូនខ្ញុំទៅខេត្តកំពង់ស្ពឺ។

ជូន២ *កិ.* លើក! ឯងចូរលើកជើងឡើង! ពាក្យស្រែកបង្គាប់ឱ្យដំរីលើកជើងដើម្បីនឹងជាន់ឡើងឬជាន់ចុះ។

ជំនួប *ន.* ការដែលជួប, ដំណើរជួប។

- **មានជំនួប** (កុំប្រើថា ការជំនួប, ដំណើរជំនួប ព្រោះពាក្យនេះជា

ឆាមឆាម ប្រាប់ ការជួប, ជំណើរជួប ស្រេចហើយ; បើចង់ប្រើពាក្យថា ការ, ជំណើរ ត្រូវថា មានការជួប, មានជំណើរជួប ក៏គឺ មានជំនួប ហ្នឹងឯង)។

- **មានជំនួប** កុំប្រើថា **មានការជំនួប** ដូច្នេះឡើយ។
- **មានជំនួប** កុំប្រើថា **មានក្តីជំនួប** ដូច្នេះឡើយ។
- **មានជំនួប** កុំប្រើថា **មានសេចក្តីជំនួប** ដូច្នេះឡើយ។
- **អស់ជំនួប** កុំប្រើថា **អស់ការជំនួប** ដូច្នេះឡើយ។
- **អស់ជំនួប** កុំប្រើថា **អស់ក្តីជំនួប** ដូច្នេះឡើយ។
- **អស់ជំនួប** កុំប្រើថា **អស់សេចក្តីជំនួប** ដូច្នេះឡើយ។

ជំនួយ ន. ការជួយ, អំពើដែលជួយ; របស់ដែលគេឱ្យដោយជួយ, អ្វីៗដែលគេជួយ; អ្នកជួយ :

- ខ្វះជំនួយ
- មានជំនួយ។

មានជំនួយ (កុំប្រើថា ការជំនួយ, ព្រោះពាក្យនេះជា ឆាមឆាម ប្រាប់ ការជួយ ស្រេចហើយ; បើចង់ប្រើពាក្យថា ការ ត្រូវថា មានការជួយ ក៏គឺ មានជំនួយ ហ្នឹងឯង)។

- **ខ្វះជំនួយ** កុំប្រើថា **ខ្វះការជំនួយ** ដូច្នេះឡើយ។
- **ខ្វះជំនួយ** កុំប្រើថា **ខ្វះក្តីជំនួយ** ដូច្នេះឡើយ។
- **ខ្វះជំនួយ** កុំប្រើថា **ខ្វះសេចក្តីជំនួយ** ដូច្នេះឡើយ។

- **មានជំនួយ** កុំប្រើថា មានការជំនួយ ដូច្នេះទៀយ។
- **មានជំនួយ** កុំប្រើថា មានក្តីជំនួយ ដូច្នេះទៀយ។
- **មានជំនួយ** កុំប្រើថា មានសេចក្តីជំនួយ ដូច្នេះទៀយ។
- **អស់ជំនួយ** កុំប្រើថា អស់ការជំនួយ ដូច្នេះទៀយ។
- **អស់ជំនួយ** កុំប្រើថា អស់ក្តីជំនួយ ដូច្នេះទៀយ។
- **អស់ជំនួយ** កុំប្រើថា អស់សេចក្តីជំនួយ ដូច្នេះទៀយ។

ប្រើជា *ន.* ក៏បាន :

- ប្រាក់ជំនួយ។

ជំនឿ *ន.* សេចក្តីដែលគួរជឿ, ដំណើរជឿ។

- **មានជំនឿ** (កុំប្រើថា សេចក្តីជំនឿ, ដំណើរជំនឿ ព្រោះពាក្យនេះជា ឆាមឆាម ប្រាប់ សេចក្តីជឿ, ដំណើរជឿ ស្រេចហើយ; បើចង់ប្រើពាក្យថា សេចក្តី, ដំណើរ ត្រូវថា មានសេចក្តីជឿ, មានដំណើរជឿ ក៏គឺ មានជំនឿ ហ្នឹងឯង)។
- **មានជំនឿ** កុំប្រើថា មានការជំនឿ ដូច្នេះទៀយ។
- **មានជំនឿ** កុំប្រើថា មានក្តីជំនឿ ដូច្នេះទៀយ។
- **មានជំនឿ** កុំប្រើថា មានសេចក្តីជំនឿ ដូច្នេះទៀយ។
- **អស់ជំនឿ** កុំប្រើថា អស់ការជំនឿ ដូច្នេះទៀយ។
- **អស់ជំនឿ** កុំប្រើថា អស់ក្តីជំនឿ ដូច្នេះទៀយ។
- **អស់ជំនឿ** កុំប្រើថា អស់សេចក្តីជំនឿ ដូច្នេះទៀយ។

ជំនុំ១ *កិ.* ពិគ្រោះគ្នាក្នុងវេលាជួបជុំ, ពិភាក្សាគ្នាក្នុងវេលាជួបជុំ :

- ជំនុំក្តី
- ជំរះក្តី។

✍ **ជំនុំផម្រេះ** : ជំនុំឱ្យជ្រះស្រលះ។

ជំនុំ២ *ន.* ទីប្រជុំជន, ភូមិ, តំបន់ដែលមានមនុស្សច្រើន, ក្រុង :

- ទីជំនុំ
- ស្រុកជំនុំ
- កណ្តាលជំនុំ។

ជំនុំ៣ *អ.ន.* បណ្តា; ពាក្យសម្រាប់ប្រើដករំលែកចំនួននីមួយៗអំពីចំនួនច្រើនឱ្យដាច់ដោយឡែក :

- ជំនុំអ្នកនគរទាំងមូល ព្រះមហាក្សត្រជាធំបំផុត
- ជំនុំមនុស្សទាំង១០នាក់នេះ ត្រូវចាត់មនុស្ស៣នាក់ឱ្យនៅចាំផ្ទះ។

ជ្រោប១ *កិ.* ចូលសព្វសាច់, ហូរស្រក់ :

- ទឹកជ្រោប។

ជ្រោប២ *កិ.* ដឹង :

- **សូមទ្រង់ជ្រោប** កុំប្រើថា សូមទ្រង់ដឹង ដូច្នេះឡើយ។
- **សូមទានជ្រោប** កុំប្រើថា សូមទានដឹង ដូច្នេះឡើយ។
- **សូមជ្រោប** កុំប្រើថា សូមដឹង ដូច្នេះឡើយ។

❖ **បានថ្លៃបង** កុំប្រើថា ឯងដឹង ដូច្នេះឡើយ។

🕮 **កំណត់ចំណាំពាក្យ** ថ្លៃប សម្រាប់ប្រើចំពោះតែអ្នកដទៃ។

ញោម *ឫ.ស.* ពាក្យសម្រាប់បព្វជិតហៅមាតាបិតាបង្កើតឬមាតាបិតាចិញ្ចឹម :

✍ **ញោមប្រុស** គឺ ឪពុក។

✍ **ញោមស្រី** គឺ ម្ដាយ។

❀ ម្យ៉ាងទៀតឧបាសកឧបាសិកាឯទៀតៗដែលមានចំណាស់ប្រហែលនឹងមាតាបិតារបស់ខ្លួន បព្វជិតក៏ហៅ ញោម បានដែរ។

✍ **ញាតិញោម** *ន.* ពាក្យសម្រាប់បព្វជិតហៅពួកឧបាសកឧបាសិកាទាយកទាយិកាដោយរួបរួម :

❖ វត្តនេះមានញាតិញោមជើងវត្តតិចណាស់

❖ សូមឱ្យញាតិញោមខំរៀនធម៌ កាន់សីល ប្រព្រឹត្តសុចរិត តាំងចិត្តស្មូតត្រង់គ្រប់គ្នាឡើងនឹងបានសេចក្ដីសុខចម្រើនកើនឡើងទៀត។

ញុំ *កិ.* ស៊ី; និយាយបានតែចំពោះកូនក្មេងតូច (ពាក្យទំយើ) :

❖ វាចេះញុំបាយខ្លួនវាហើយ។

ដង្ហែ *កិ.* ឬ *កិ.វ.* រៀបរៀងគ្នាជាជួរតាមមុនក្រោយ មើលទៅឃើញមានរបៀបហូរហែ :

❖ ដើរដង្ហែគ្នារជយ។

ដល់₁ *អ.ន.* ចំពោះ, ឆ្ពោះត្រង់, សំដៅឆ្ពោះ, ដែលផ្តងឆ្ពោះ, ...ដូចជា :

❖ ខ្ញុំនឹកដល់ម្តាយខ្ញុំណាស់

❖ គេឱ្យទានដល់ពួកស្មូម

❖ ពីម្សិលមិញខ្ញុំបានឱ្យប្រាក់មួយម៉ឺនរៀលដល់វាហើយ។

❀ សម្រាប់ព្រះមហាក្សត្រនិងឥស្សរជនឯទៀតៗ, ត្រង់ពាក្យ ដល់ នេះត្រូវប្រើពាក្យ ចំពោះ ឬ ឆ្ពោះ ជាជំនួស :

❖ សូមជូនពរចំពោះអស់លោក...

❖ សូមថ្វាយសាធុការចំពោះព្រះករុណាជាអម្ចាស់ជីវិតលើត្បូង...។

❀ ដរាបទៅទល់នឹង :

❖ ចាំដល់ថ្ងៃស្អែកសឹមយើងទៅ

❖ ចុះដល់ទៅអង្កាល់?

❖ ចាំដល់ទៅអង្កាល់ក៏បាន!

❖ ចុះស៊ីដល់ណាទៅទៀត?។

🕮 មួយទៀតត្រង់កន្លែង *(អ.ន.)*នៃ, កុំប្រើពាក្យ ដល់ :

❖ ព្រះអង្គជាម្ចាប់ដ៏ត្រជាក់ ដល់ ប្រជាពលរដ្ឋទាំងពួង។

🕮 ត្រូវប្រើថា :

❖ ព្រះអង្គជាម្ចាប់ដ៏ត្រជាក់ នៃ ប្រជាពលរដ្ឋទាំងពួងដូច្នេះវិញ។

🕮 ដូ្រត នៃ ស្មើគ្នានឹង របស់ (ជាម្ចាប់របស់...)។

🕮 គួរពិនិត្យឱ្យហ្មត់ចត់កុំប្រើដោយច្រឡំ *(អ.និ.)* ដល់, និច, ទូរ, នៃ ដោយអាស្រ័យ :

- សកម្មកិរិយា
- អកម្មកិរិយា
- សកម្មាកម្មកិរិយាជាដើម ជាគោលផងជាដរាប។

ដល់ ២ *កិ.* បានសម្រេច, បានទីដែលត្រូវទៅមក :

- គេបានទៅដល់ស្រុកគេហើយ។

ដីកា *ន.* គម្ពីរកែខៃបញ្ជាក់អត្ថន័យរបស់បាលី (បិដក) ខ្លះ, របស់អដ្ឋកថា នៃបាលីខ្លះ, របស់ដីកាមុនៗខ្លះ, អាងដល់អត្ថន័យរបស់គម្ពីរឯទៀតក៏មាន :

- គម្ពីរ **សារត្ថទីបនី** ជា មូលដីកា (ដីកាដើម)
- គម្ពីរ **វិមតិវិនោទនី** ជា អនុដីកា (ដីកាបន្ទាប់)
- គម្ពីរ **វជិរពុទ្ធិ** ជា អនុវានុដីកា (ដីកាបន្ទាប់ពីអនុដីកាមកទៀត) នៃវិនយបិដក។ ឯដីកាដែលកើតមានថ្មីៗតៗមកទៀតហៅថា នវដីកា (ដីកាថ្មី)។

🕮 **ព្រះត្រៃបិដក** គឺ **ខុទ្ទកបិដក, សុត្តន្តបិដក, អភិធម្មបិដក** សុទ្ធតែមានដីកាមានឈ្មោះផ្សេងៗគ្នា *(ជ.ព.)*។

🕮 ក្នុងបុរាណសម័យព្រេងនាយ, ប្រទេសកម្ពុជា ប្រើពាក្យថា ដីកា នេះច្រើនបែបមានដើម :

✍ **ឋីកាកោះ** : លិខិតកោះហៅ...។

✍ **ឋីកាបើក** : លិខិតបើកប្រាក់ឬវត្ថុផ្សេងៗ។

✍ **ឋីកាសាទុក្ខ** : សម្រាប់ថ្វាយព្រះមហាក្សត្រជាអម្ចាស់ជីវិត, ដីកាសាទោស...។

✍ **សង្ឃឋីកា** : លិខិតរបស់លោកចៅអធិការវត្តឬរបស់លោកគ្រូសូត្រ (ចំពោះតែការប្រើក្នុងផ្លូវការ)។ សព្វថ្ងៃនេះទោះលិខិតរបស់លោកមេគណ, អនុគណនិងមន្ត្រីសង្ឃឯទៀតក៏សុទ្ធតែហៅ សឡដីកា ដូចគ្នា។

📖 លិខិតរបស់សម្តេចព្រះសង្ឃនាយកហៅ ព្រះសឡដីកា (គួរបង្កើតពាក្យហៅថា ព្រះសឡនាយកដីកា វិញដើម្បីឱ្យមានឈ្មោះផ្សេងអំពីលិខិតរបស់ព្រះរាជាគណៈទី សម្តេច ដែលត្រូវហៅថា ព្រះសឡដីកា ដែរ)។ លិខិតរបស់សម្តេចព្រះសង្ឃរាជហៅថា ព្រះសឡរាជដីកា។

ដេក *អ.* សម្រេចឥរិយាបថ មួយ ផ្សេងអំពីឥរិយាបថ ឋី :

🖑 ដើរ

🖑 ឈរ

🖑 អង្គុយ។

✍ គឺដាក់ខ្លួនដេកលើទី, បញ្ឈប់អារម្មណ៍សំងំឱ្យលក់។

📖 *(ន.ស្រ.)* ឈប់ដោយមានទាស់ដំណើរ, មិនប្រព្រឹត្តទៅ :

❖ រោងម៉ាស៊ីននុះឥឡូវដេកទៅហើយ។

ដែល *អ.និ.* ពាក្យប្រាប់ដំណើរនៃអំពើសម្រាប់និយាយភ្ជាប់នាំមុខនាមសព្ទ, គឺដូចពាក្យថា :

- ការដែលខ្ញុំធ្វើ
- ដំណឹងដែលខ្ញុំឮ
- ពាក្យដែលគេនិយាយ
- សាលារៀនដែលរាជការចំណាយប្រាក់ឱ្យសង់...។

ដែល *ន.* សំណល់, របស់ដែលសល់ឬរបស់ដែលគេប្រើប្រាស់ហើយ :

- ស៊ីបាយដែលគេ
- ស្លៀកសំពត់ដែលគេ...។

តម្លា *ន.* ដំណើរធ្វើឱ្យថ្លា, សេចក្តីថ្លា, សភាពដែលរងថ្លា :

- **មានចិត្តកាត់តម្លាសទ្ធា** : មានចិត្តជ្រះថ្លាជឿ។
- ពាក្យ តម្លា នេះប្រើចំពោះតែចិត្តជាកុសល។

តេជៈ *ន.* តេជ, អំណាច, អានុភាព, កម្លាំង; កម្តៅ; ភ្លើង...។

- ដោយតេជៈគុណបុណ្យជួយឱ្យបានសេចក្តីសុខ។
- **សូមព្រះតេជៈតម្កល់លើត្បូង**! ជាពាក្យសម្រាប់ប្រើក្នុងសេចក្តីផ្តើមក្រាបបង្គំទូលព្រះមហាក្សត្រទ្រង់រាជ្យ :
- សូមព្រះតេជៈតម្កល់លើត្បូង!

❖ សូមព្រះរាជទានទូលព្រះបង្គំជាខ្ញុំ ឧកញ៉ា... សូមក្រាបបង្គំទូលក្រោមលង្ហិនធូលីព្រះបាទនៃព្រះករុណាជាម្ចាស់ជីវិតលើត្បូង សូមទ្រង់ជ្រាប...។

ទិញ *កិ.* បានអ្វីៗមកជារបស់ខ្លួនដោយឱ្យថ្លៃជាប្រាក់ទៅអ្នកលក់ :

❖ ទិញសំពត់

❖ ទិញសៀវភៅ។

✍ **ទិញជើ** : យករបស់គេមកមុនដោយទិញមិនទាន់សងថ្លៃ ព្រោះអ្នកលក់ជឿថា អ្នកទិញមុខជាសងថ្លៃមិនខាន។

ទូលព្រះបង្គំ *ឫ.ស.* ខ្ញុំ, ខ្លួនខ្ញុំ។

❀ ពាក្យប្រើក្នុងរាជសព្ទសម្រាប់បុរសហៅ ខ្លួនឯង និយាយក្រាបទូលចំពោះ ព្រះមហាក្សត្រ ឬចំពោះ ក្សត្រ ទាំងពួង។

ទូលព្រះបង្គំជាខ្ញុំ *ឫ.ស.* ខ្ញុំ, ខ្លួនខ្ញុំ។

❀ ពាក្យប្រើក្នុងរាជសព្ទសម្រាប់បុរសហៅ ខ្លួនឯង និយាយក្រាបទូលចំពោះ ព្រះមហាក្សត្រ ឬចំពោះ ក្សត្រ ទាំងពួង។

ទូលព្រះបង្គំជាខ្ញុំក្រោមលង្ហិនធូលីព្រះបាទ *ឫ.ស.* ខ្ញុំ, ខ្លួនខ្ញុំ។

❀ ពាក្យប្រើក្នុងរាជសព្ទសម្រាប់បុរសហៅ ខ្លួនឯង និយាយក្រាបទូលចំពោះ ព្រះមហាក្សត្រ ឬចំពោះ ក្សត្រ ទាំងពួង។

🕮 កំណត់ចំណាំ :

✍ **ទូលព្រះបង្គំជាខ្ញុំ** ជាពាក្យគោរពដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ជាង ទូលព្រះបង្គំ។

✍ **ទូលព្រះបង្គំជាខ្ញុំក្រោមឈ្នងធ្វើលីព្រះឆាយ** ជាពាក្យគោរពដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ក្រៃលែងជាង ទូលព្រះបង្គំជាខ្ញុំ ទៅទៀត។

ឆើប *ន.* និបាតសព្ទជាសន្ធានសម្រាប់និយាយបន្តសេចក្តីដោយឡែក, ប្រើបន្តពីឃ្លាសេចក្តីរបស់ពាក្យថា លុះតែ, ឆាល់តែ, លើលុះតែ, ករណីលើ..., ដូចជា :

❖ លុះតែគេសួរខ្ញុំទើបខ្ញុំឆ្លើយ

❖ លុះតែឱ្យតម្លៃគ្រប់ទៅគេទើបគេឱ្យរបស់ទាំងនោះមកយើង

❖ យប់មិញទាល់តែដល់ម៉ោង៣ទើបខ្ញុំទទួលទានដំណេក

❖ បើលុះតែបងព្រមទៅទើបគេទៅទាំងអស់គ្នា

❖ កាលបើយើងអញ្ជើញគេទើបគេនឹងមកទាំងអស់គ្នា។

☞ **ឆើមតែឆឹង** ឬ **ឆើមឆឹង** ជាសន្ធានប្រាប់អតីតកាលឈោងចូលមកក្នុងអនាគត :

❖ គេមកជួបជុំយូរដែរហើយ បងឯងទើបតែនឹងមកដល់ក្រោយគេ

❖ ខ្ញុំទើបនឹងមកពីខេត្តក្រៅ...។

☞ **ឆើមឆាង** ជាសន្ធានប្រាប់បច្ចុប្បន្នកាលជិតអនាគត :

❖ អើ, ធ្វើយ៉ាងហ្នឹងទើបបានពេញជាត្រូវ

❖ បើលុះតែលោកគ្រូនាំថាមុនទើបបានសិស្សថាតាមកើត...។

ឆោមឆាស្ស *ន.* សេចក្តីតូចចិត្ត, សេចក្តីអាក់អន់ចិត្ត :

❖ មានទោមនស្ស

❖ ចិត្តប្រកបដោយទោមនស្ស។

📖 **មានទោមនស្ស** មិនច្បាច់ប្រើ សេចក្តី ឬរឿងរ៉ា សេចក្តីឧបមនស្ស ទេ។

☙ **មានទោមនស្ស** កុំប្រើថា មានការឧបមនស្ស ដូច្នេះឡើយ។

☙ **មានទោមនស្ស** កុំប្រើថា មានក្តីឧបមនស្ស ដូច្នេះឡើយ។

☙ **មានទោមនស្ស** កុំប្រើថា មានសេចក្តីឧបមនស្ស ដូច្នេះឡើយ។

☙ **អស់ទោមនស្ស** កុំប្រើថា អស់ការឧបមនស្ស ដូច្នេះឡើយ។

☙ **អស់ទោមនស្ស** កុំប្រើថា អស់ក្តីឧបមនស្ស ដូច្នេះឡើយ។

☙ **អស់ទោមនស្ស** កុំប្រើថា អស់សេចក្តីឧបមនស្ស ដូច្នេះឡើយ។

ឧនហ្ត្រ *ន.* ពាក្យសន្ទតហៅក្រដាសដែលប្រើចាយជាជំនួសប្រាក់តាមបញ្ញត្តិរបស់រាជការគ្រប់ប្រទេសក្នុងសម័យសព្វថ្ងៃនេះ (ក្រដាសប្រាក់)។

☞ គួរប្រើពាក្យនេះតាមសម័យនិយម។

ធ្ងន់ *ឬ.* ទីទៃពីស្រាល គឺមានទម្ងន់ :

❖ អង្កររួយបាវនេះធ្ងន់ណាស់ ខ្ញុំលីមិនរួចទេ។

❀ ជ្រុល, ដាបខ្លាំង :

❖ ជំងឺធ្ងន់

❖ របួសធ្ងន់។

❀ ឃ្យូរ, ក្របានសម្រេចផល :

✍ **ស្រូវធ្ងន់** : ស្រូវដែលធ្វើឃ្យូរខែទើបបានផ្តែទុំ។

❀ ធ្ងន់, ស្តាប់មិនសូវឮ :

❖ ធ្ងន់ត្រចៀក។

❀ មានអំណាត់, ដែលស៊ូទ្រាំអត់ធ្មត់មិនងាយខឹងច្រឡោតផ្តេសផ្តាស :

❖ មនុស្សនេះមានចិត្តធ្ងន់ណាស់...។

ធ្ងន់ធ្ងរ *ន.* ដែលមានចិត្តធ្ងន់, ដែលចេះអត់ចេះទ្រាំ, ដែលមានអំណាត់, ដែលប៉ិនអត់ប៉ិនទ្រាំ :

❖ ចិត្តធ្ងន់ធ្ងរ

❖ មនុស្សធ្ងន់ធ្ងរ។

❀ ពាក្យ ធ្ងន់ធ្ងរ និយាយចំពោះតែចិត្តអធ្យាស្រ័យប៉ុណ្ណោះ ក្រៅពីនេះពាក្យដែលផ្សំជាមួយនឹង ធ្ងន់ នេះមានច្រើនត្រូវផ្សំតាមគួរដល់ដំណើរសេចក្តី។

បណ្តា *អ.និ.* ជំនុំ, អស់ទាំង, អំបាល។

❀ ពាក្យសម្រាប់និយាយដករំលែកចំនួននីមួយអំពីចំនួនច្រើនឱ្យដាច់ដោយឡែកផ្សេង :

❖ បណ្តាមនុស្សទាំង៣០នាក់នោះ មានតែមនុស្ស៥នាក់ទេដែលចេះសរសេរកើត។

❀ *និ.* អស់ទាំង, អំបាលម៉ាន :

❖ បណ្តាជន

❖ បណ្តារាស្ត្រ

❖ បណ្តាកម្មករទាំងឡាយ ។

បេសកកម្ម *ន.* អំពើរបស់ជនអ្នកប្រើឬកិច្ចការរបស់ជនអ្នកចាត់ការបញ្ជូន។

❀ សព្វថ្ងៃពាក្យនេះប្រើសំដៅយកអំណាចឬសិទ្ធិដែលប្រគល់ឱ្យដល់ប្រតិភូដើម្បីទៅបំពេញកិច្ចការអ្វីមួយនៅទីដទៃ; មុខការងារមានកំណត់ជាក់ប្រាកដថា ធ្វើយ៉ាងនេះឬធ្វើយ៉ាងនោះដែលរដ្ឋាភិបាលបានប្រគល់ឱ្យដល់ភ្នាក់ងារពាណិជ្ជការពិសេសដើម្បីធ្វើឱ្យបានសម្រេចមួយដងមួយគ្រា :

❖ បេសកកម្មខាងផ្លូវទូត

❖ បេសកកម្មនៃការចរចាអំពីសេដ្ឋកិច្ច។

❀ ពាក្យនេះធ្លាប់បានប្រើមកជាយូរដែរហើយ, តែបើគិតដល់ន័យត្រង់ៗរបស់ពាក្យឃើញថា ដូចជាមិនសូវសម, បើប្រើជា “បេសិតកម្ម” ដូចជាគួរជាង ព្រោះមានន័យថា “អំពើរបស់ជនដែលត្រូវគេប្រើឬកិច្ចការរបស់ជនអ្នកទទួលបម្រើ”។

បេសកជន *ន.* ជនអ្នកប្រើ, ជនអ្នកបញ្ជូន។

❀ ជនដែលទទួលភារៈទៅបំពេញបេសកកម្ម, ភ្នាក់ងារដែលគេចាត់ប្រើឱ្យទៅបំពេញបេសកកម្មអ្វីនីមួយនៅទីដទៃ, បើប្រើជា “បេសិតជន” គួរជាង។

បំណាច *ន.* សេចក្តីប័ង :

↳ **មានបំណាង** (កុំប្រើថា សេចក្តីបំណាច ព្រោះពាក្យនេះជា ឆាមឆាម

ប្រាប់ សេចក្តីប៉ង ស្រេចហើយ; បើចង់ប្រើពាក្យថា សេចក្តី ត្រូវថា មានសេចក្តីប៉ង ក៏គឺ មានបំណង ហ្នឹងឯង)។

- **មានបំណង** កុំប្រើថា មានការបំណង ដូច្នេះឡើយ។
- **មានបំណង** កុំប្រើថា មានក្តីបំណង ដូច្នេះឡើយ។
- **មានបំណង** កុំប្រើថា មានសេចក្តីបំណង ដូច្នេះឡើយ។
- **អស់បំណង** កុំប្រើថា អស់ការបំណង ដូច្នេះឡើយ។
- **អស់បំណង** កុំប្រើថា អស់ក្តីបំណង ដូច្នេះឡើយ។
- **អស់បំណង** កុំប្រើថា អស់សេចក្តីបំណង ដូច្នេះឡើយ។

❖ សមដូចបំណង

❖ មានបំណងនឹងទៅ

❖ បានសម្រេចតាមបំណង។

ប្រព្រឹត្តិ *ន.* ការធ្វើតាម, ការកាន់វត្តប្រតិបត្តិ; ដំណឹង; ហេតុ, ដើមហេតុ; រឿងរ៉ាវ; ពង្សាវតា :

❖ ការប្រព្រឹត្តិ

❖ សេចក្តីប្រព្រឹត្តិ។

ឃ ប្រព្រឹត្តិ នេះជានាមសព្ទចេញពីកិរិយាសព្ទថា ប្រព្រឹត្ត ដោយផ្សំជាមួយនឹង ត-បច្ច័យ តម្រួតគ្នាជា ត្តិ (ជា ប្រព្រឹត្តិ) មានលក្ខណាការដូចជា បញ្ញត្ត *កិ.*, បញ្ញត្តិ *ន.* នោះដែរ :

❖ រាជរដ្ឋាភិបាលបញ្ញត្តហើយថា...

❖ មានបញ្ញត្តិរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលថា...

❖ មិនមានបង្គាប់ឱ្យប្រើពាក្យ ការ, ភ្លឺ, ដំណើរ, សេចក្តី ផ្សំជាមួយផង ជាសេចក្តីបញ្ញត្តិទេ ពីព្រោះ បញ្ញត្តិ ជានាមសព្ទចេញពីកិរិយាសព្ទថា បញ្ញត្ត (ឱ្យជានាមសព្ទថា បញ្ញត្តិ ស្រេចទៅហើយ); គួរតែប្រើ ប្រព្រឹត្តិ នេះឱ្យដូច បញ្ញត្តិនោះដែរ គឺប្រើថា :

❖ អ្នកនុះមានប្រព្រឹត្តិត្រឹមត្រូវណាស់

❖ ប្រព្រឹត្តិរបស់គេជាទិដ្ឋានុគតិគួរអ្នកផងយកតម្រាប់តាម។

- **ការប្រព្រឹត្ត** កុំប្រើថា ការប្រព្រឹត្តិ ដូច្នេះឡើយ។
- **ភ្លឺប្រព្រឹត្ត** កុំប្រើថា ភ្លឺប្រព្រឹត្តិ ដូច្នេះឡើយ។
- **ដំណើរប្រព្រឹត្ត** កុំប្រើថា ដំណើរប្រព្រឹត្តិ ដូច្នេះឡើយ។
- **សេចក្តីប្រព្រឹត្ត** កុំប្រើថា សេចក្តីប្រព្រឹត្តិ ដូច្នេះឡើយ។

📖 ប៉ុន្តែដោយមានទម្លាប់ប្រើផ្សំជាមួយនឹង ការ, ភ្លឺ, ដំណើរ, សេចក្តី ផងដូច្នេះយូរណាស់ទៅហើយ, ទោះបីខុសពីបែបវេយ្យាករណ៍ខ្មែរយ៉ាងនេះក៏ដោយ អ្នកអក្សរសាស្ត្រក៏គួរពិចារណាឱ្យហ្មត់ចត់ល្អិតល្អុះ។

ប្រសាសន៍ ៥. ពាក្យបង្គាប់, ពាក្យផ្តាំផ្ញើ, បណ្តាំ។

❀ ខ្មែរយើងប្រើចំពោះតែពាក្យសម្តីរបស់ឥស្សរជនក្រៅពីក្សត្រ :

- **ទទួលប្រសាសន៍លោក** គឺ ទទួលពាក្យលោក

✍ **លោកមានប្រសាសន៍** គឺ លោកនិយាយ។

❀ ពាក្យ ប្រសាសន៍ សម្រាប់ប្រើចំពោះ ឥស្សរជន ជា ត្រហស្ថ។

ប្រសូត ១ *កិ.* សម្រាលកូន។

✍ ខ្មែរយើងប្រើជា *រស.* សម្រាប់ហៅ ស្ត្រីជាតក្សត្រ សម្រាលកូន។

ប្រសូត ២ *ន.* ដំណើរសម្រាលកូន, ការសម្រាលកូន។

✍ ខ្មែរយើងប្រើជា *រស.* សម្រាប់ហៅ ស្ត្រីជាតក្សត្រ សម្រាលកូន។

ប្រាក់ ១ *ន.* រ៉ែឬរតនវត្ថុមួយប្រភេទមានសម្បុរ-ស សាច់រឹង មានតម្លៃរង បន្ទាប់ពីមាសមក, ជារបស់សម្រាប់ចាយនិងប្រកបការបានច្រើនយ៉ាង... :

- ប្រាក់ដួង
- ប្រាក់សុទ្ធ
- ប្រាក់ណែន
- ប្រាក់មួយរៀល។

✍ **ឱ្យលប្រាក់** : ផ្តិលដែលធ្វើដោយប្រាក់។

✍ **ប្រអប់ប្រាក់** : ប្រអប់ដែលធ្វើដោយប្រាក់។

ប្រាក់ ២ *ន.* ក្រដាសចេញឱ្យប្រើសម្រាប់ចាយជំនួសប្រាក់ក៏ហៅថា ប្រាក់ ដែរ :

- ប្រាក់មួយរៀល
- ប្រាក់ប្រាំរៀល (គួរហៅ ធនបត្រ ឬ ហិរញ្ញបត្រ វិញ) ...។

ពណ៌ *ន.* (*សំ. វណ៌; ជា. វណ្ណ* “**សម្បុរ, ពួក, ថ្នាក់ត្រកូល, ភេទ, ពាក្យសរសើរ, គុណដែលគួរសរសើរ, អក្សរ,** ...”) សម្បុរ :

- ពណ៌ស
- ពណ៌ខ្មៅ
- ពណ៌លឿង
- ពណ៌ប្រផេះ
- ពណ៌ក្រហម...។

📖 ពាក្យ ពណ៌ នេះខ្មែរយើងប្រើចំពោះតែសម្បុរនៃ ទត្ថុ ផ្សេងៗមានសំពត់ជាដើម បើចំពោះ មនុស្ស ឬ សត្វ ប្រើពាក្យថា សម្បុរ, គេនិយាយថា :

- គោសម្បុរខ្មោត
- មនុស្សសម្បុរ-ស...។

ពន្លឺក *ន.* ដែលគួរភ្ញឹក, ដែលគួរស្បើម :

- កាចពន្លឺក
- ភ័យពន្លឺក
- ភ័យដ៏ពន្លឺក
- ភ្លើងឆេះផ្ទះពេញទាំងភូមិជាអគ្គិភ័យដ៏ពន្លឺក។

📖 កុំច្រឡំប្រើពាក្យ ពន្លឺក នេះថា អពន្លឺក, សប្បាយពន្លឺក ព្រោះពុំមែនជាហេតុគួរឱ្យ ត្រឹក ឱ្យត្អេច ឱ្យស្លន់ ភ័ន្តគំនិតទេ។

ឬក ន. បន, ចំនួនគ្នាច្រើនដោយឡែកផ្សេងៗ, ចំនួនប្រជុំដោយក្រុម :

- កាន់ពួក
- នៅដោយពួក
- លើកគ្នាជាពួក។

✍ **ពួកក្មេង** : បនក្មេង, ក្មេងទាំងឡាយ។

✍ **ពួកម៉ាក** : គូកន, មិត្ត, សំឡាញ់។

ពុំ ន. មិន, ឥត :

- ពុំស្ងួវល្អ
- ទៅពុំខាន
- ធ្វើពុំកើត
- ពុំប្រសើរ
- ពុំគាប់ចិត្ត
- ពុំឃ្លរប៉ុន្មាន
- មានជាដរាបពុំដែលដាច់
- ធ្វើដូច្នេះទៀតពុំបានឡើយ...។

❀ តាមទម្លាប់ប្រើ, បើ អ្នកគួច និយាយស្តីក្នុងសំណាក់ ឥស្សរជន តែងប្រើពាក្យ ពុំ ជំនួសពាក្យ មិន ជាដរាប :

- ទូលព្រះបង្គំជាខ្ញុំពុំដែលបានឃើញ

❖ ខ្ញុំព្រះបាទម្ចាស់ពុំដែលបានទៅ

❖ ការនោះខ្ញុំបាទធ្វើពុំកើត

❖ សេចក្តីគួរពុំគួរសូម...អភ័យទោស។

✍ **ពុំថា** : មិនល្អ, មានសៅហ្មង, ផ្តាំផ្តេង; មានជំងឺ។

✍ **ពុំថាបើ** : មិនជាបើ។

✍ **ពុំថាបើបី** : មិនជាបើបី។

✍ **ពុំថាបីបើ** : មិនជាបីបើ។

✍ **ពុំសមបើ** : មិនសមបើ។

✍ **ពុំសមបីបើ** : មិនសមបីបើ។

✍ **ពុំឈង់ឡើយ** : មិនឃ្លាឡើយ...។

ពុំនោះ ឬ **ពុំនោះសោត** *ន.* មួយទៀត, មួយវិញទៀត, មួយវិញសោត, បើមិនដូច្នោះ។

❀ ពាក្យនិបាតជាសន្ធានសម្រាប់ប្រើតសង្កាត់សេចក្តីបន្ទាប់អំពីពាក្យ ឬ, ឬក៏, ឬថា។

☞ ប្រើរៀងបន្តគ្នាតាមលំដាប់មុខក្រោយ គឺពាក្យ :

✍ **ឬ** ត្រូវរៀងមុន

✍ **ឬកំ** ត្រូវរៀងត្រង់ដ៏២

✍ **ពុំនោះ** ត្រូវរៀងត្រង់ដ៏៣

↳ **ពុំនោះសោត** ត្រូវរៀបត្រង់ទី៤ :

❖ ត្រូវចាត់បម្រើឱ្យទៅប្រាប់ ឬផ្តាំផ្ញើនឹងមនុស្សអ្នកទៅមក ឬក៏សរសេរសំបុត្រឱ្យបម្រើយកទៅ ពុំនោះផ្ញើនឹងគេអ្នកទៅមក ពុំនោះសោតបិទតែមប្រ៉ៃផ្ញើតាមប្រៃសណីយ៍ក៏បាន។

ព្រហ្មចារី *ន.* (*ស.*) អ្នកប្រព្រឹត្តព្រហ្មចារ្យ។

♣ ពាក្យនេះតាមលទ្ធិព្រាហ្មណ៍សំដៅយកអ្នកដែលកំពុងហាត់រៀនវេទ ឬអ្នកដែលកំពុងសិក្សាលទ្ធិសាសនា ឬក៏កំពុងប្រព្រឹត្តធម៌តាមបែបសាសនា។

♣ តាមលទ្ធិពុទ្ធសាសនា សំដៅយកអ្នកប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយធម៌ណាមួយ ឬសំដៅចំពោះតែអ្នកដែលរៀរមេថុនធម្មដោយដាច់ខាត យ៉ាងដូចបព្វជិតមានភិក្ខុ, សាមណេរជាដើម។

♣ តាមលទ្ធិបុរាណសំដៅយកកុមារឬកុមារីដែលនៅលីវសុទ្ធសាធ។

♣ ខាងលទ្ធិខ្មែរដែលប្រើតាមទម្លាប់ច្រើនតែសំដៅយក កុមារី ជំទង់ ហៅថា ស្ត្រីព្រហ្មចារី។

📖 តែបើតាមបែបត្រឹមត្រូវ ព្រហ្មចារី សម្រាប់ហៅ ប្រុស, ឯ ស្ត្រី ត្រូវហៅ ព្រហ្មចារិនី។

មិន *និ.* ពាក្យនិបាតជាបដិសេធសម្រាប់និយាយនាំមុខ *កិ., គុ.* ឬ *កិ.វិ.* មានសេចក្តីថា “ពុំ, ឥត” :

❖ មិនកើត

❖ មិនឃើញ

❖ មិនឆាប់

❖ មិនដឹង

❖ មិនតូច

❖ មិនធំ

❖ មិនយឺត

❖ មិនយូរ

❖ មិនល្អឿន

❖ មិនល្អ

❖ មិនអាក្រក់...។

✍ **មិនថា** : ពុំជា។

✍ **មិនថាបើ** : ពុំជាបើ។

✍ **មិនសមបើ** : ពុំសមបើ។

✍ **មិនសមបីបើ** : ពុំសមបីបើ។

❀ ក្នុងសង្កាត់សេចក្តីជាបដិសេធនីមួយ, កាលណាបើប្រើពាក្យ មិន, ពុំ ឬ ឥត នេះជាខាងដើមហើយនឹងប្រើពាក្យថា ក៏នៃ នេះជាខាងចុងផងពុំបានឡើយ, ដូចជា :

❖ ខ្ញុំពុំដែលបានឮក៏ទេ

❖ ខ្ញុំឥតដែលបានដឹងក៏ទេ

❖ ខ្ញុំមិនដែលបានឃើញក៏ទេ។

❀ ប្រើយ៉ាងនេះពេញជាខុសទាំងស្រុង ព្រោះត្រឡប់ក្លាយសេចក្តីមិនមែនជាបដិសេធទៅវិញ, ត្រូវប្រើពាក្យ ឌេ, ឡើយ ឬ សោះ នេះវិញ :

❖ ខ្ញុំមិនដែលបានឃើញទេ

❖ ខ្ញុំពុំដែលបានឮឡើយ

❖ ខ្ញុំឥតដែលបានដឹងសោះ។

↳ ឯពាក្យ ក៏ឌេ នេះជា សព្វបដិសេធ សម្រាប់ប្រើបានតែជាមួយនឹងពាក្យថា ន៏ិ រៀងនៅជាខាងដើម, ដូចជា :

❖ ខ្ញុំនឹងដែលបានឃើញក៏ទេ

❖ ខ្ញុំនឹងដែលបានឮក៏ទេដែរ

❖ ខ្ញុំនឹងដែលបានដឹងក៏ទេសោះ

☛ គឺ ខ្ញុំមិនដែលបានឃើញទេ...។

ម៉ឺន ឬ ហ្ឺន *ន.ស.* ចំនួនសំខ្យាដប់ពាន់ (១0 000)។

❀ *ន.* បណ្តាសក្តិមន្ត្រីមុនទីឃុន រាប់តាមលំដាប់បណ្តាសក្តិពីថ្នាក់ក្រោមបំផុតឡើងរៀងទៅថ្នាក់លើថា :

❖ ម៉ឺន ឬ ហ្ឺន

❖ ឃុន

❖ ហ្លួង

❖ ព្រះ

❖ ឧកញ៉ា។

☞ តាមបវេណីរាជ្យក្នុងកម្ពុជរដ្ឋពីកាលជាន់បុរាណ, កូនប្រុសរបស់សេនាបតីឬរបស់ស្តេចត្រាញ់ត្រូវហៅ ម៉ឹន តាំងពីនៅជាកុមារតូចពុំចាំបាច់តាំងឡើយ (បើកូនស្រីហៅ ឡូកនាង)។

ម៉ែត្រ ន ឈ្មោះរង្វាស់បារាំងប្រវែងដប់ដេស៊ីម៉ែត្រឬមួយរយសង់ទីម៉ែត្រឬក៏មួយពាន់មិល្លីម៉ែត្រ។

❀ ជារង្វាស់ដែលក្នុងសម័យសព្វថ្ងៃនេះខ្មែរចេះប្រើពេញទាំងកម្ពុជរដ្ឋ។

❀ បើធៀបនឹងរង្វាស់របស់ខ្មែរពីដើមត្រូវគ្នានឹងប្រវែងពីរហត្ថជាងឈើដែលហៅថា ហត្ថខ្លាត (ពីរហត្ថខ្នាត)។

❀ ធៀបនឹងហត្ថមនុស្សប្រក្រតី សព្វថ្ងៃនេះច្រើនតែពីរហត្ថមួយទះឬលើសខ្លះពីនោះបន្តិចបន្តួច (ម៉ែត្រ សរសេរកាត់ថា ម.)។

✍ **ដេស៊ីម៉ែត្រ** : ប្រវែងដប់សង់ទីម៉ែត្រ (ដ.ម.)។

✍ **សង់ទីម៉ែត្រ** : ចំនួនឬប្រវែងមួយរយភាគដែលចែកឬដែលបែងចេញពីក្នុងមួយម៉ែត្រ (ស.ម.) ។

✍ **មិល្លីម៉ែត្រ** : ចំនួនឬប្រវែងមួយពាន់ភាគដែលចែកឬដែលបែងចេញពីក្នុងមួយម៉ែត្រ (ម.ម.) ។

✍ **វេកាម៉ែត្រ** : ចម្ងាយឬប្រវែងដប់ម៉ែត្រ (ដ.ម.)។

✍ **ហិកតូម៉ែត្រ** : ចម្ងាយឬប្រវែងមួយរយម៉ែត្រ (ហ.ម.)។

✍ **គីឡូម៉ែត្រ** : ចម្ងាយឬប្រវែងមួយពាន់ម៉ែត្រ (គ.ម.)។

✍ **ម៉ែត្រការ៉ែ** : មានទំហំទីបួនជ្រុងស្មើភាគ, ម៉ែត្រទ្វេគុណ (ម.^{2}); កុំប្រើពាក្យ ម៉ែត្រក្រឡា ព្រោះជាពាក្យគន្លាស់ពុំសមរម្យ, ត្រូវប្រើពាក្យ ម៉ែត្រឡេគុណ ឬ ម៉ែត្រការ៉ែ (តាមបារាំង) វិញក៏បាន។

✍ **ម៉ែត្រគុប** : មានកម្ពស់មួយម៉ែត្របួនជ្រុងស្មើភាគ, ម៉ែត្រត្រីគុណ (ម.^{3})...។

ម្ចាស់ ន. អ្នកមានអំណាចកាន់កាប់អ្វីៗដែលជារបស់ខ្លួន, ឥស្សរជន :

❖ ម្ចាស់ផ្ទះ

❖ ម្ចាស់ទ្រព្យ

❖ ម្ចាស់បំណុល...។

✍ **ម្ចាស់ខ្លួន** : សាមីខ្លួន, ខ្លួនរបស់ឯងឬខ្លួនរបស់គេ។

✍ **ម្ចាស់ជីវិត** : ម្ចាស់ជីវិតលើត្បូង, ម្ចាស់ផែនដី, ព្រះរាជា (ក្សត្រទ្រង់ឥស្សរៈ), ត្រូវប្រើពាក្យថា ព្រះករុណា ផ្សំខាងដើមជាដរាបគឺ :

❖ ព្រះករុណាជាម្ចាស់ជីវិត, ... (បុរាណប្រើជា អម្ចាស់)។

✍ **ព្រះអង្គម្ចាស់** : ព្រះរាជបុត្រ ឬ ព្រះរាជបុត្រី នៃ ក្សត្រទ្រង់ឥស្សរៈ ឬ ក្សត្រនីខ្មែរយោរាជ, ក្សត្រនីខ្មែបរាជ, ក្សត្រនីខ្មែបយុទ្ធរាជ, ឬក៏ បុត្រាបុត្រី ដែល

កើតអំពី ព្រះរាជបុត្រ រួមនឹង ព្រះរាជបុត្រី។

✍ **អ្នកអង្គម្ចាស់** : បុត្រាបុត្រី ដែលមានព្រះអង្គម្ចាស់ជា បិតា ឬ បុត្រាបុត្រី ដែលកើតអំពី អ្នកអង្គម្ចាស់ រួមគ្នាជា ទាសបិតា (ពាក្យធម្មតាដែលប្រើជាប្រក្រតីថា ម្ចាស់) ...។

ម្នាក់ *ន.* មួយនាក់ :

❖ មនុស្សម្នាក់

❖ គ្នាពីរនាក់ ក្មេងម្នាក់ ចាស់ម្នាក់។

✍ **ម្នាក់ទៀត** : មួយនាក់ទៀត, អ្នកមួយទៀត។

✍ **ម្នាក់ឯង** : ម្នាក់គត់...។

យើង *ប.ស.* ខ្ញុំទាំងឡាយ, ពួកខ្ញុំ :

❖ យើងត្រូវទៅ។

↳ សម្រាប់និយាយក្រាបទូលក្សត្រ *ឧ.ឆ.* ថា :

✍ យើងខ្ញុំព្រះអង្គ; *ឧ.ស.ស.* ថា ឆ្លៀតព្រះបង្គំជាខ្ញុំនាំងឡាយ...។

↳ សម្រាប់និយាយនឹងសេនាបតីថា :

✍ យើងខ្ញុំព្រះបាទម្ចាស់។

↳ សម្រាប់និយាយនឹងមន្ត្រីសក្តិធំចុះពីសេនាបតីមកថា :

✍ យើងខ្ញុំព្រះបាទ។

↳ សម្រាប់និយាយនឹងព្រះភិក្ខុសង្ឃថា :

🙇 យើងខ្ញុំព្រះករុណា។

🙏 សម្រាប់និយាយនឹងមន្ត្រីសក្តិតូចឬនឹងរាស្ត្រដោយគោរពថា :

🙇 យើងខ្ញុំ។

🙏 បើស្ត្រីប្រើតាមលំដាប់ជាន់ថ្នាក់ខ្ពស់ទាបមានត្រឹមតែ :

🙇 យើងខ្ញុំម្ចាស់, យើងខ្ញុំ, យើង ប៉ុណ្ណោះ។

រំលែក *កិ.* ចែកជាភាគ, បែកជាភាគ, ញែកជាភាគ :

❖ ប្រមូលមនុស្សមិនឱ្យរលែកគ្នា។

✍ **ចែករំលែក** : ចែកបែងឱ្យជាភាគស្មើគ្នាឬតិចច្រើនជាងគ្នា ប៉ុន្តែឱ្យបានគ្រប់គ្នា។

✍ **ដើររំលែកគ្នា** : ដើរបែកទាសចេញពីគ្នា។

រាស្ត្រ *ន.* ដែន, ប្រទេស; អ្នកនៅក្នុងដែន, ប្រជាជន។

📖 ខ្មែរប្រើពាក្យនេះសំដៅសេចក្តីថា "ប្រជាជនសម្រាប់ដែន (ក្រៅពីពួក ក្សត្រ និង ឆាហ្នឹន)" :

❖ ពួករាស្ត្រ

❖ កែនរាស្ត្រ។

✍ **រាស្ត្រទាស** : រាស្ត្រជាខ្ញុំបម្រើគេ, បណ្តារាស្ត្រដែលទុកថាជាខ្ញុំម្ចាស់ផែនដី។

✍ **រាស្ត្រប្រជា** : ពួកជនចំណុះដែន, ប្រជារាស្ត្រ។

- **ប្រជារាស្ត្រ** : ពួកជនចំណុះដែន, រាស្ត្រប្រជា។
- **បណ្តារាស្ត្រ** : រាស្ត្រទាំងឡាយ, រាស្ត្រគ្រប់គ្នា។
- **អាណាប្រជារាស្ត្រ** : ប្រជារាស្ត្រក្នុងអាណាចក្រនីមួយ។
- **អាណាប្រជានុរាស្ត្រ** : ប្រជារាស្ត្រធំតូចក្នុងអាណាចក្រនីមួយ។

រូប ៩. ធម្មជាតដែលប្រែប្រួលឬវិនាសដោយហេតុផ្សេងៗមានក្តៅនិងត្រជាក់ជាដើម, អ្វីៗដែលប្រាកដដល់ :

- ខ្ជូន
- ខ្ជូនជ្រាណ
- ទ្រេច
- ទ្រេចទ្រាយ
- ក្តែក
- ឆាប
- លម្អ
- សណ្ឋាន
- អង្គ ... :
  - រូបគែ
  - រូបយើង
  - រូបល្អ
  - រូបអាក្រក់

❖ មនុស្សសត្វរាល់រូបសុទ្ធតែមិនទៀងដូចគ្នា។

❀ ពាក្យ រូប សម្រាប់ប្រើជាចុងចំនួនរាប់បព្វជិតឱ្យដឹងថាប៉ុន្មាន :

❖ ភិក្ខុមួយរូប

❖ សាមណេរពីររូប

❖ តាបសមួយរូប

❖ បរិព្វាជកច្រើនរូប។

❀ ពាក្យចុងចំនួនរាប់ មានទម្លាប់ឱ្យប្រើផ្សេងគ្នាតាមថ្នាក់បុគ្គល :

❖ ព្រះពុទ្ធ

❖ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធ

❖ ព្រះអរហន្ត

❖ ពោធិសត្វ

❖ ព្រហ្ម

❖ ទេវតាសក្តិធំ

❖ ក្សត្រ។

❀ បព្វជិតអ្នកធំត្រូវប្រើពាក្យថា អង្គ គឺប្រើថា :

❖ មួយអង្គ

❖ ពីរអង្គ

❖ ច្រើនអង្គ។

❀ បព្វជិតធម្មតាឬសាមញ្ញថា រូប គឺប្រើថា :

❖ មួយរូប

❖ ពីររូប

❖ ច្រើនរូប។

❀ គ្រហស្ថក្រៅពីក្សត្រថា នាក់ គឺប្រើថា :

❖ មួយនាក់

❖ ពីរនាក់

❖ បីនាក់

❖ ច្រើននាក់។

រំលែក *កិ.* ធ្វើឱ្យញែកចេញខ្លះ, បំបែកចេញខ្លះ, ធ្វើឱ្យរលស់ចេញខ្លះ, យកចេញខ្លះ, ចែកឱ្យខ្លះតាមការគួរ :

❖ រំលែកម្ហូបចែកគ្នា។

ឬ *ន.* ពាក្យនិបាតសម្រាប់និយាយដោយសេចក្តីសង្ស័យ, មិនប្រាកដ, មិនដាច់ស្រេច, មិនអស់មិនហើយ :

❖ មិនមែនឬ?

❖ មានដែរឬ?

❖ មាសឬប្រាក់?

ឬក៏ *ន.* ពុំនោះក៏ :

❖ ថ្ងៃនេះ ឬស្អែក ឬក៏ខានស្អែក។

✍ **ឬថា** *ន.* ពុំនោះថា :

❖ ថាឃើញ ឬឮ ឬថាមិនឃើញមិនឮទេ?។

✍ **ឬទេ** *ន.* ដែរទេ? :

❖ បានឬទេ?។

✍ **ឬ...ហ្ន៎?** *ន.* ដែរ...ហ្ន៎? ទេដឹងហ្ន៎?

❖ ប្រហែលជាមិនកើតទេឬហ្ន៎?។

✍ **ឬអ្វី?** *ន.* ឬដូចម្តេច?, ឬម្តេច? :

❖ មិនទៅទេឬអ្វី?...។

✍ **ឬអី?** *ន.* ឬដូចម្តេច?, ឬម្តេច? :

❖ មិនទៅទេឬអី?...។

លក់១ *កិ.* ចំណាយទំនិញ, ឱ្យរបស់ទៅអ្នកទិញដោយយកថ្លៃ :

❖ លក់ទំនិញ។

❖ ត្រូវគយលក់៣០០០រៀល *(ពិន័យតាមច្បាប់បញ្ញត្តិ)*។

☆ **ការលក់១** *(ពាក្យច្បាប់)* គឺជាកិច្ចសន្យាមួយដែលជនម្នាក់ហៅថា អ្នកលក់ត្រូវផ្ទេរកម្មសិទ្ធិនៃវត្ថុណាមួយឬសិទ្ធិណាមួយរបស់ខ្លួនឱ្យទៅជនម្នាក់ទៀតហៅថា អ្នកទិញ ដែលជាអ្នកត្រូវចេញថ្លៃជាប្រាក់តាមតម្លៃនៃវត្ថុនោះ ឱ្យអ្នកលក់វិញ។

☆ **ការលក់២** *(ពាក្យច្បាស់)* គឺជាកិច្ចសន្យាដែលបុគ្គលម្នាក់មានកាតព្វកិច្ចផ្ទេរកម្មសិទ្ធិនៃវត្ថុមួយ ឬសិទ្ធិណាមួយឱ្យទៅបុគ្គលម្នាក់ទៀតដែលមានកាតព្វកិច្ចត្រូវប្រគល់ប្រាក់ផ្នែវត្ថុឬសិទ្ធិនោះមកវិញ។

✍ **លក់ខ្លួន** *កិ.* ចំណាយខ្លួនឱ្យជាអ្នកនៅបម្រើគេ។

✍ **លក់ជើ** *កិ.* លក់ពុំទាន់យកផ្តែដល់ដៃភ្លាមនៅឡើយដោយជឿថាអ្នកទិញនឹងចេញតម្លៃឱ្យពុំខាន។

✍ **លក់ដូរ** *កិ.* លក់ខ្លះដូរខ្លះ គឺលក់របស់របិចរបិរាយរង។

✍ **លក់ដុំ** *កិ.* លក់ទាំងដុំៗ ទីទៃពីលក់រាយ។

✍ **លក់រាយ** *កិ.* លក់រាយៗតាមតែគេទិញអ្វីៗ ប៉ុន្មានៗក៏ដោយទីទៃពីលក់ដុំ។

✍ **លក់ឆ្នៃ** *កិ.* ពិន័យលក់ទ្វេគុណ (ក្លាយមកពីពាក្យថា លក់ពិន័យ ឬ ពិន័យលក់)។

🕮 ពាក្យ លក់ នេះបើរបស់ដែលទាក់ទងខាងព្រះពុទ្ធសាសនាត្រូវថា ជាវ, អ្នកលក់និងអ្នកទិញត្រូវថា ជាវ ដូចគ្នា :

❖ ជាវគម្ពីរ

❖ ជាវបាត្រ

❖ ជាវត្រៃចីវរ

❖ ជាវសៀវភៅធម៌...។

📖 បើបព្វជិតនិងអ្នកលក់ត្រូវថា ពិចារណា ដូចជាថា :

❖ លោកគ្រូឱ្យគេពិចារណាតែបាត្រមួយទេឬឱ្យគេពិចារណាគ្រឿងបរិក្ខារអ្វីទៀតដែរ?...។

លក់២ *អ.* ដេកស៊ប់ស្លាត់អារម្មណ៍មិនដឹងខ្លួន (*លក់មួយល្បាក់*)។

- **លក់លង់** *ក.* លក់ជ្រុលដំណេក។
- **លក់លន់** *ក.* លក់ហួសប្រមាណ, លក់ជ្រៅមិនងាយភ្ញាក់, លន់លក់។
- **លន់លក់** *ក.* លក់ហួសប្រមាណ, លក់ជ្រៅមិនងាយភ្ញាក់, លក់លន់។

ពាក្យតាំង

លក់លន់លង់ជ្រៅ ទោះខ្លួនដេកនៅ ក្នុងគ្រឹហាឋាន
មានចោរកំណាច អាចគាស់ទ្វារបាន លួចទ្រព្យហើយច្រាន
ទ្វារបិទដូចដើម។ ≈

- **លក់ស្វា** *ក.* លក់ពភ្លឹមពភ្លែត គឺស្មើរលក់ស្មើរភ្ញាក់ (បាលីហៅថា **ភវិមិទ្ធ** "*លក់ស្វា*" ការយល់សប្តឃើញអ្វីៗ ទោះពិតក្តី មិនពិតក្តី ឃើញត្រង់ស្រេបក់នេះឯង ពុំមែនពេញជាលក់ ពុំមែនពេញជាភ្ញាក់ គឺត្រង់ចន្លោះលក់និងភ្ញាក់; *ធ.ន.ត.*)។

❀ *(ឧ.ច្រ.)* ដេកលក់ឬលក់ជានិច្ច ត្រាំគំនិតនៅក្នុងដំណើរមិនយល់ការខុសត្រូវឬប្រហែសធ្វេសជានិច្ច។

លម្អៀង *ភិ.* ធ្វើឱ្យល្អៀង, ឱ្យផ្អៀងទៅរកម្ខាងជាងម្ខាង (ចំពោះតែផ្លូវចិត្ត) :

- លម្អៀងចិត្ត
- លម្អៀងសេចក្តី
- ចៅក្រមកាត់ក្តីលម្អៀង។

លុយ *ន.* លោហៈសណ្ឋានមូលតូចសំប៉ែតមានរូបភាពឬត្រានឹងអក្សរជាសម្គាល់, សម្រាប់ប្រើចាយជាជំនួសប្រាក់។

❀ ក្នុងកម្ពុជរដ្ឋសម័យពីដើមមានតម្លៃ ពីរសេន និង មួយសេន, សព្វថ្ងៃនេះមានតម្លៃ មួយសេន និង ក្អេះសេន; ហៅក្លាយមកពីពាក្យថា ល្វី (Louis) ដែលជាព្រះនាមព្រះមហាក្សត្រប្រទេសបារាំងក្នុងសម័យពីដើម...។

❀ ពាក្យសាមញ្ញហៅ ថ្លោក់ ដែលសម្រាប់ចាយវាយក្នុងកម្ពុជរដ្ឋសព្វថ្ងៃថា :

- គេមានលុយច្រើន
- អស់លុយចាយរលីង។

📖 ចាស់ទុំលោកថាកុំហៅ ថ្លោក់ពាន់ម៉ឺន ថា លុយ ពីព្រោះ លុយ មានតម្លៃតូចជាង ថ្លោក់ គឺកុំនិយាយបន្ទាបវត្ថុមានតម្លៃឱ្យថយថោក (ចាស់ៗថា មាត់ស៊ីរំបិលព្រហក់)។

លោក១ *ន.* សភាវធម៌ដែលតែងកើតតែងវិនាសរឿយៗឬដែលបាត់ៗ ឃើញៗ គឺដែលកើតមានហើយបាត់ បាត់ហើយមានឡើងវិញតាមកាលសម័យ;

បើនិយាយដោយការរៀបរាប់ :

- ដី
- ទឹក
- ភ្លើង
- ខ្យល់
- អាកាស
- ឋានសួគ៌
- ឋាននរក
- ឋានព្រហ្ម
- ឋានប្រេត
- ឋានមនុស្ស
- មនុស្សសត្វទូទៅទាំងអស់...។

❀ ប្រើភ្ជាប់ជាមួយនឹងសព្ទដទៃបានតាមគួរដល់ការប្រកប។

❀ ប្រើរៀងខាងដើម *អ.ន.* លោក:, ដូចជា :

- លោកធម៌
- លោកបាល
- លោកសន្និវាស...។

❀ បើរៀងពីខាងចុង ៥.៩. លោក, ដូចជា :

❖ ទេវលោក

❖ ព្រហ្មលោក

❖ មនុស្សលោក...។

☙ **លោកកថា** : រឿងរ៉ាវសម្រាប់លោក, រឿងព្រេង។

☙ **លោកគាឍ** : មនុស្សដែលប្រព្រឹត្តអំពើអាក្រក់ក្រៃពេកទុកដូចជាដង្គត់ឬដូចជាចម្រូងក្នុងលោក, លោកស្តាណ។

☙ **លោកគតិ** : ដំណើររបស់លោក គឺកិច្ចការរបស់មនុស្សឬសត្វ។

☙ **លោកគុរុ** : លោកគុរុ, អ្នកធ្ងន់ក្នុងលោកឬដែលជាគ្រូរបស់សត្វលោកគឺ ព្រះសព្វញ្ញុពុទ្ធ; តាមលទ្ធិព្រាហ្មណ៍ថា ព្រះព្រហ្ម។

☙ **លោកចក្ខុ** : លោកចក្ឃុ, ភ្នែករបស់លោកគឺ ព្រះរេនិត្យ។

☙ **លោកចក្ខុ** : លោកចក្ខុ, ភ្នែករបស់លោកគឺ ព្រះរេនិត្យ។

☙ **លោកចិន្តា** : សេចក្តីរិះគិតអំពីលោក គឺការរិះគិតរកហេតុរកដំណើរក្នុងលោក។

☙ **លោកជនក** : លោកបិតា, បិតារបស់លោកគឺ ព្រះសិវៈ ឬ ឥស្សុ (តាមលទ្ធិព្រាហ្មណ៍)។

☙ **លោកបិតា** : លោកជនក, បិតារបស់លោកគឺ ព្រះសិវៈ ឬ ឥស្សុ (តាមលទ្ធិព្រាហ្មណ៍)។

↳ **លោកជនេតី** : លោកមាតា, មាតារបស់លោកគឺនាង ឡមា ឬ លក្ស្មី (តាមលទ្ធិព្រាហ្មណ៍)។

↳ **លោកជេដ្ឋ** : លោកជេស្ឋ, លោកសេដ្ឋ, អ្នកប្រសើរឬអ្នកចម្បងជាងសត្វលោកគឺ ព្រះសម្ភាសម្ភុទ្ធ; តាមលទ្ធិព្រាហ្មណ៍ថា ព្រះព្រហ្ម។

↳ **លោកត្ថចរិយា** : ការប្រព្រឹត្តអំពើជាប្រយោជន៍ដល់លោក (ចរិយារបស់ពុទ្ធាទិបណ្ឌិត)។

↳ **លោកត្រ័យ** : លោកបី គឺមនុស្សលោក, ទេវលោក, ព្រហ្មលោក; មានន័យដទៃផ្សេងថា មេឃ ឬ ចាន់ឡូគ៌, ផែនដី, ឱកាសកណ្តាល (ចន្លោះមេឃនិងដី) ឬ ជ្ញាតរស។

↳ **លោកធម្មតា** : ធម្មតារបស់លោក គឺការមិនទៀងរបស់លោក។

↳ **លោកធម៌** : ធម៌សម្រាប់លោក គឺអាការៈ, សណ្តាប់ធ្នាប់ឬធម្មតារបស់សត្វលោក; តាមពុទ្ធសាសនា ថាមាន៨យ៉ាង :

១- លាភ: : ការបាន

២- អលាភ: : ការខានបានឬខាតបង់

៣- យស: : ការមានយសសក្តិ

៤- អយស: : ការមិនមានយសសក្តិឬការធ្លោះធ្លាក់យសសក្តិ

៥- បសំសា : ការសរសើរ

៦- និន្ទា : ការតិះដៀល

៧- សុខៈ : ការបានសុខ

៨- ទុក្ខៈ : ការបានទុក្ខ។

លោកធាតា : លោកធាតុ, អ្នកបង្កើតលោក គឺ ព្រះព្រហ្ម ឬ ព្រះសិវៈ (តាមលទ្ធិព្រាហ្មណ៍)។

លោកធាតុ : លោកធាតា, អ្នកបង្កើតលោក គឺ ព្រះព្រហ្ម ឬ ព្រះសិវៈ (តាមលទ្ធិព្រាហ្មណ៍)។

លោកធាតុ : ចក្រវាល, ទំហំលោកក្នុងមណ្ឌលចក្រវាលមួយៗ។

លោកនាថ : អ្នកដែលជាពំនាក់សត្វលោកគឺ ព្រះសម្ពាសម្ពុទ្ធ; តាមលទ្ធិព្រាហ្មណ៍ថា ព្រះព្រហ្ម, ព្រះសិវៈ, ព្រះនារាយណ៍។

លោកនាយក : អ្នកដឹកនាំសត្វលោក (ព្រះសព្វញ្ញុពុទ្ធ)។

លោកនិន្ទាទ : សូរសព្ទគឹកកងក្នុងលោក; ដំណើរល្បីលេចឮសាយសុសក្នុងលោក។

លោកនិយម : ធម្មតារបស់លោក។

លោកនិស្សិត : ដែលអាស្រ័យនៅក្នុងលោក, មនុស្សឬអ្វីៗទាំងអស់ដែលមាននៅក្នុងលោក។

លោកន្តគូ : អ្នកដល់នូវទីបំផុតលោក (ព្រះខីណាស្រព)។

លោកន្តទស្សី : អ្នកឃើញទីបំផុតលោក គឺអ្នកឃើញព្រះនិព្វាន (ព្រះពុទ្ធ, ព្រះបច្ចេកពុទ្ធ, ព្រះអរហន្ត)។

↬ **លោកន្តរ** : ទីឬប្រទេសជាចន្លោះលោក; ឈ្មោះនរកនៅត្រង់ចន្លោះលោក (ហៅ លោកន្តរនរក ក៏បាន)។

↬ **លោកបថ** : លោកបទ, ផ្លូវលោក គឺសណ្តាប់ធ្នាប់, បែបបទ, ទំនៀមរបស់សត្វលោក; ទំនៀមស្រុកទេស។

↬ **លោកបទ** : លោកបថ, ផ្លូវលោក គឺសណ្តាប់ធ្នាប់, បែបបទ, ទំនៀមរបស់សត្វលោក; ទំនៀមស្រុកទេស។

↬ **លោកបាល** : អ្នករក្សាលោក គឺមហារាជ៤អង្គជាអ្នកគ្រប់គ្រងរក្សាលោក។

↬ **លោកប្បវត្តិ** : លោកប្រវត្តិ, ពង្សាវតារលោក។

↬ **លោកប្រវត្តិ** : លោកប្បវត្តិ, ពង្សាវតារលោក។

↬ **លោកប្រទីប** : ប្រទីប (ពន្លឺ) របស់លោក (ព្រះសព្វញ្ញុពុទ្ធ)។

↬ **លោកប្រសិទ្ធ** : ដែលប្រាកដ, ជាក់ច្បាស់ដល់ពួកមនុស្សទូទៅ, ដែលមានគេដឹងឬដែលមានគេស្គាល់ពេញពាស។

↬ **លោកយាត្រា** : ដំណើរ, ការប្រព្រឹត្តទៅរបស់លោក; កិច្ចការរបស់មនុស្ស; ការរស់នៅរបស់សត្វលោក។

↬ **លោកវឌ្ឍនៈ** : លោកវុឌ្ឍិ, សេចក្តីចម្រើនរបស់លោក។

↬ **លោកវាទ** : លោកវោហារ, សម្តីឬវោហារបស់លោក។

↬ **លោកវិជ្ជា** : លោកវិទ្យា, វិជ្ជាសម្រាប់លោក។

- **លោកវិទ** : អ្នកចេះវិជ្ជាសម្រាប់លោក។
- **លោកវិទូ** : អ្នកដឹងច្បាស់នូវលោក (ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ)។
- **លោកវិនាស** : សេចក្តីវិនាសលោក, ការប្រល័យលោក។
- **លោកសក្ខី** : លោកសាក្សី, បន្ទាល់របស់លោកគឺ ថ្ងៃ;ព្រះច័ន្ទ។
- **លោកសណ្ឋាន** : ទ្រង់ទ្រាយឬបែបភាពពិភពលោក, ភូគោល។
- **លោកសន្តិភាព** : សេចក្តីស្ងប់របស់លោក។
- **លោកសន្តិសុខ** : ដំណើរសុខសាន្តរបស់លោក។
- **លោកសន្និវាស** : ពពួកសត្វដែលនៅអាស្រ័យក្នុងលោក, ពួកមនុស្ស; លោកទាំងអស់។
- **លោកសព្ទ** : សូរសព្ទរបស់លោក; ភាសាសម្តីរបស់សត្វលោក។
- **លោកស្ថិតិ** : ដំណើរស្ថិតនៅរបស់លោក, ដំណើរដែលលោកតាំងនៅតាមកាលកំណត់; អាយុផែនដី។
- **លោកហាស** : លោកហាស:, សេចក្តីរីករាយរបស់ពួកមនុស្ស...។
- **លោកាធិបតី** : អធិបតីរបស់លោក (មហាព្រហ្ម); ម្ចាស់របស់លោក, ម្ចាស់ទ្វីប (ស្តេចចក្រពត្តិ)។
- **លោកាធិបតេយ្យ** : ការប្រកាន់យកលោកជាធំ គឺការខ្លាចចិត្តពួកមនុស្សផងគ្នា; ការប្រុងប្រយ័ត្នមិនហ៊ានធ្វើអំពើអាក្រក់ព្រោះខ្លាចគេដឹងនឹងខ្មាស់គេទុកជាមុន។

↳ **លោកាធិប្បាយ** : លោកាភិប្រាយ, សេចក្តីអធិប្បាយអំពីលោក សណ្ឋាន។

↳ **លោកានុវត្តន៍** : លោកានុវត្តិ, ការប្រព្រឹត្តតាមលោក គឺការអនុលោមតាមបែបរបស់មនុស្សផងគ្នា ការយកតម្រាប់គ្នា។

↳ **លោកានុវត្តិ** : លោកានុវត្តន៍, ការប្រព្រឹត្តតាមលោក គឺការអនុលោមតាមបែបរបស់មនុស្សផងគ្នា ការយកតម្រាប់គ្នា។

↳ **លោកាមិស** : លោកាសៈ, នុយរបស់សត្វលោក គឺបញ្ចកាមគុណ (រូប, សំឡេង, ក្លិន, រស, សម្ផស្ស)។

↳ **លោកាសៈ** : លោកាមិស, នុយរបស់សត្វលោក គឺបញ្ចកាមគុណ (រូប, សំឡេង, ក្លិន, រស, សម្ផស្ស)។

↳ **លោកាយតៈ** : លោកាយតសាស្ត្រ, គម្ពីរសម្តែងគតិលោកដែលមានដំណើរសេចក្តីរឃឺករយាកមិនគួរជឿឬគម្ពីរ ដែលមានសេចក្តីបដិសេធថា ឋានសួគ៌ ឋាននរក មិនមាន។

↳ **លោកាយតិកៈ** : អ្នកដែលស្ទាត់ជំនាញខាងលោកាយតសាស្ត្រ; បើស្ត្រីជា លោកាយតិកា។

↳ **លោកុត្តរ** : លោកុត្តរធម៌, ធម៌ចម្តងសត្វឱ្យចេញផុតចាកលោក គឺមគ្គ៤, ផល៤, និព្វាន១; ហៅថា ឧត្តរលោកុត្តរធម៌ ក៏បាន។

↬ **លោកុត្តរធម៌** : លោកុត្តរ, ធម៌ចម្ដងសត្វឱ្យចេញផុតចាកលោកគឺ មគ្គ៤, ផល៤, និព្វាន១; ហៅថា ទ្វលោកុត្តរធម៌ ក៏បាន។

↬ **លោកុត្តរចិត្ត** : ចិត្តដែលឆ្លងផុតចាកលោកគឺចិត្តរបស់អរិយបុគ្គលដែលបានសម្រេចមគ្គផលហើយ។

↬ **លោកុត្តរសម្បត្តិ** : មគ្គផលនិព្វាន។

↬ **លោកុត្តរាភិសម័យ** : ការបានសម្រេចមគ្គផល។

↬ **លោកុត្តរារិយមគ្គ** : ផ្លូវអរិយបុគ្គលសម្រាប់ឆ្លងចាកលោក។

↬ **លោកេស** : អ្នកជាចម្បងជាងសត្វលោកគឺ ព្រះសម្ពាសម្ពុទ្ធ (តាមលទ្ធិព្រាហ្មណ៍ថា មហេព្រហ្ម)។

↬ **លោកេស្វរៈ** : អ្នកដែលជាធំក្នុងលោកឬជាងសត្វលោក។ នាមញោតិសត្វ ដែលពួកពុទ្ធសាសនិកខាងឧត្តរនិកាយឬមហាយានសន្មតដោយផ្សែផ្សំតាមមតិរបស់ខ្លួន, ប្រកាសជំនឿថាជាធំខាងការបីបាច់រក្សាសត្វលោកក្នុងសាសនារបស់ ព្រះសក្យមុនីគោតម, ផ្គូផ្គៀបគ្នានឹង មហេព្រហ្ម ឬ ឥស្សរៈរបស់ពួកព្រាហ្មណ៍ (ហៅ អឥលោកេស្វរៈ ក៏បាន)...។

↬ **ភាជនលោក** : ប្រទេសសម្រាប់សត្វលោកនៅអាស្រ័យ, កន្លែងកើតស្លាប់របស់ពពួកសត្វ។

↬ **ឆេវលោក** : ឋានសួគ៌ ។

↬ **ចរលោក** : លោកខាងមុខ។

- **បេតលោក** : ប្រេតលោក, ឋានប្រេត , លំនៅរបស់ពួកប្រេត។
- **ប្រេតលោក** : បេតលោក, ឋានប្រេត , លំនៅរបស់ពួកប្រេត។
- **ព្រហ្មលោក** : ឋានព្រហ្ម។
- **មនុស្សលោក** : ឋានមនុស្ស; មនុស្សប្រុសស្រី។
- **យមលោក** : អបាយលោក, អបាយភូមិ។
- **អបាយលោក** : យមលោក, អបាយភូមិ។
- **សត្តលោក** : សត្វលោក, ពពួកសត្វ។
- **សត្វលោក** : សត្តលោក, ពពួកសត្វ។
- **ឥធលោក** : លោកនេះ, ជាតិនេះ។
- **អាកាសលោក** : ភាគអាកាស...។

លោក[២] *ឫ.ស.* ព្រះអង្គ; អ្នក; គាត់។

❀ ពាក្យគោរពសម្រាប់និយាយជាជំនួសឈ្មោះបុគ្គលថ្នាក់ខ្ពស់ជាងខ្លួនឬថ្នាក់ស្មើនឹងខ្លួនដែលត្រូវនិយាយទៅរកឬដែលត្រូវនិយាយដល់ :

- អញ្ជើញលោកពិសា!
- លោកមិនអញ្ជើញមកទេ។

❀ សម្រាប់ប្រើផ្សំពីខាងដើមនាមនាម ដែលគួរប្រកបដោយសេចក្តីគោរព :

- លោកអ្នកឧកញ៉ា...

❖ លោកអភិបាលខេត្ត

❖ លោកនាយ

❖ លោកឪពុក

❖ លោកគ្រូ

❖ លោកតា

❖ លោកយាយ

❖ លោកមា

❖ លោកក្មួយ...។

❀ សម្រាប់ហៅបព្វជិតទាំងពួង :

❖ និមន្តលោកធាន់...។

លំនៅ ន. កន្លែងដែលនៅ, កន្លែងសម្រប់នៅ, ទីដែលនៅ, ទីសម្រាប់នៅ :

❖ ព្រៃជាលំនៅរបស់សត្វ

❖ ផ្ទះជាលំនៅរបស់មនុស្ស។

🕮 គួរកុំប្រើ **ទីលំនៅ** ព្រោះ លំនៅ ជានាមសព្ទប្រាប់សេចក្តីថា ទី-សម្រាប់នៅស្រេចទៅហើយ បើថែមពាក្យ ទី មកទៀតនាំឱ្យផ្ទួន នាំឱ្យធ្ងន់, បើត្រូវការប្រើពាក្យ ទី ត្រូវថា ទីនៅ ឬ ទីជាលំនៅ ក៏គឺ លំនៅឯ្នឹងឯង។

ទុប្បដិសារី ន. អ្នកដែលមានសេចក្តីក្តៅក្រហាយចិត្ត, អ្នកដែលមានសេចក្តីនឹកស្តាយក្រោយ, អ្នកដែលមានសេចក្តីនឹកតូចចិត្តព្រោះដឹងខ្លួនជាខុស។

បើស្ត្រីជា ឥឡូជិសារិនី។

☞ **មានវិប្បដិសារៈ** (កុំប្រើថា មានឥឡូជិសារី ព្រោះពាក្យនេះជាភាសាសំស្ក្រឹត នាមដែលជា ឈ្មោះមនុស្ស ឬ សត្វ អ្នកទទួលសម្រេចនូវអំពើដោយខ្លួនឯងស្រេចហើយ)។

សណ្ដាប់១ *ន.* ទម្លាប់ដែលកើតមានដោយបានស្ដាប់ឮតៗមក, ទំនៀម, បែប, បែបបទ :

- សណ្ដាប់ស្រុក
- សណ្ដាប់ប្រទេស
- សណ្ដាប់មាតាបិតា
- ធ្វើតាមសណ្ដាប់បុរាណពីព្រេងនាយ។

សណ្ដាប់២ *កិ.* (ស.សប.) ស្ដាប់ "ស្ដេចស្ដាប់" :

✍ **ទ្រង់ព្រះសណ្ដាប់** : ទ្រង់ស្ដាប់។

សម្ដេច១ *ន.* លោកអ្នកមានតេជៈច្រើន, លោកអ្នកមានបុណ្យមានអំណាចធំ។

សម្ដេច២ *នុ.* ខ្ពង់ខ្ពស់, ឧដុង្គឧត្តម, ដែលថ្កើងសក្តិ ដែលថ្កើងអំណាច, ដែលថ្កើងថ្កាន។

❀ ពាក្យសម្រាប់ប្រើបន្ថែមលើ ព្រះនាម ឬលើឋានន្តរ ក្សត្រ មន្ត្រី សក្តិខ្ពស់ :

- ព្រះបាទសម្ដេចព្រះហរិរក្សរាមាឥស្សរាធិបតី...

❖ សម្តេចព្រះមហាក្សត្រិយានី

❖ សម្តេចព្រះឧបយុវរាជ

❖ សម្តេចព្រះឧភយោរាជ

❖ សម្តេចព្រះវររាជជននី

❖ សម្តេចព្រះមហាឧបរាជ

❖ សម្តេចព្រះសង្ឃរាជ

❖ សម្តេចព្រះរៀម

❖ សម្តេចព្រះអនុជ...។

✍ **សម្តេចចៅពញ្ញា** : ឋានន្តរសេនាបតីទី១សម្រាប់ទោ (មានតែពីក្នុងសម័យបុរាណ) ...។

សម្បុរ *ន.* ពណ៌ (សម្រាប់ប្រើចំពោះ *មនុស្ស* និង *សត្តនិករ* ទាំងពួង) :

❖ ខ្ញុំដើរអំបាញ់មិញនេះប្រទះមនុស្សកំលោះម្នាក់រាងស្តើង សម្បុរសណ្តែកបាយដឹកគោកម្រៀវមួយសម្បុរស្អាត។

☞ កុំនិយាយថា :

ⓧ គោ ពណ៌ ស្អាត

ⓧ មនុស្ស ពណ៌ សណ្តែកបាយ, ...។

សម្ភោន្ត *ភិ.* ធ្វើឱ្យស្រាន្ត។

❀ **ដេក** (សម្រាប់គ្រហស្តជាឥស្សរជនឬគ្រហស្តដែលគួរគោរព) :

❖ លោកកំពុងសម្រាន្ត

❖ អញ្ជើញម៉ែសម្រាន្ត!។

សម្រាន្ត២ *ន.* ដែលស្ងប់ឥតទុក្ខភ័យ, ដែលមានសុខស្រួល :

✍ **សុខសម្រាន្ត** : សុខសាន្ត។

សម្រាប់១ *ន.* ដែលមានស្រាប់, ដែលបម្រុង, ដែលត្រូវប្រកបតាមការ :

❖ ក្រដាសជារបស់សម្រាប់សរសេរ

❖ ដែកជារបស់សម្រាប់ប្រើការបានច្រើនយ៉ាង។

✍ **មន្ត្រីសម្រាប់ឯក** : មន្ត្រីសម្រាប់ក្សត្រទ្រង់រាជ្យ

✍ **សម្រាប់ទោ** : សម្រាប់ក្សត្រឧភយោរាជ,...(ក្នុងសម័យពីដើម)។

សម្រាប់២ *ន.* ចង្ហាន់ដែលទាយកទាយិការៀបផ្គត់ផ្គង់បម្រុងឬប្រចាំទុកឱ្យមានស្រេចស្រាប់ ដើម្បីប្រគេនបព្វជិតរាល់ថ្ងៃ :

❖ រៀបចង្ហាន់ពីរសម្រាប់

❖ រៀបសម្រាប់ប្រគេនលោក។

❀ ភោជនាហារដែលគ្រហស្ថរៀបផ្គត់ផ្គង់គ្រហស្ថជានិច្ចហៅ សម្រង់ដែរក៏មានតែមិនសូវប្រើ។

❀ វត្ថុដែលបម្រុងឱ្យមានស្រាប់, ប្រដាប់ :

❖ ខោអាវមួយសម្រាប់

❖ ស្បែកជើងពីរសម្រាប់។

សម្រាយ *ន.* ពាក្យឬសេចក្តីដែលប្រែស្រាយពីភាសាដទៃមកជាភាសាសម្រាប់ជាតិ។

🕮 ច្រើនហៅចំពោះពាក្យឬសេចក្តីដែលប្រែពីបាលីឬសំស្ក្រឹតមកជាភាសាខ្មែរ :

- ពាក្យសម្រាយ
- សេចក្តីសម្រាយ
- សាត្រាសម្រាយ
- សាត្រានុះមានបាលីមានសម្រាយ។

សាង១ *ភិ.* កឱ្យកើតឡើង, ធ្វើឱ្យកើតឡើង, សង់ឱ្យកើតឡើង (ចំពោះការកុសល) :

- សាងសាលា
- សាងចេតិយ
- សាងព្រះពុទ្ធរូប
- សាងគម្ពីរព្រះត្រៃបិដក។

✍ **សាងសង់** : សង់សម្អិតសម្អាងឱ្យបានកើតឡើងជាការកុសល។

✍ **សាងសូម** : សាងហើយប្រាថ្នាថាសូមឱ្យបានសម្រេចតាមបំណង។

សាង២ *ន.* នេសាទុបករណ៍មួយប្រភេទមានផ្ទៃ៥ឬ៦ បែងជាចង្វែកក្រញាងធ្វើដោយឫស្សីឬដែកមានដងវែង សម្រាប់ចាក់ត្រីតូចៗឱ្យត្បៀតជាប់ក្នុង

ចង្កៀកផ្តៃ។

❀ ប្រដាប់ធ្វើដោយឫស្សីមានសណ្ឋានដូចជា សាងសម្រាប់ដោតអំពៅដែលកាត់ជាកង់ខ្លីៗ :

❖ អំពៅមួយសាង

❖ ធ្វើសាងដោតអំពៅ។

ស្ទឹ។ *ន. (ភ.សា.)* បរិភោគភោជនាហារ។

❀ និយាយចំពោះអ្នកបរិភោគ, ប្រើតាមថ្នាក់បុគ្គលដូច្នេះ :

❖ សម្រាប់ **ករ្តរ** ថា សោយ

❖ សម្រាប់ **បព្វជិត** ថា ឆាន់

❖ សម្រាប់ **មន្ត្រីធំ** ថា ពិសាក្រយា

❖ សម្រាប់ **មន្ត្រីតូចដែលគួរគោរព** ថា ពិសា

❖ សម្រាប់ **សាធារណជនដែលគួរគោរព** ថា ពិសា

❖ សម្រាប់ **សាធារណជនធម្មតា** ថា ហូប

❖ សម្រាប់ **ជនស្មើគ្នា** ថា ហូប។

❀ ពាក្យកណ្តាល ថា **បរិភោគ**

↳ សម្រាប់ **សាធារណជនអ្នកតូចថាង** និយាយគួរសមថា **អាស្រ័យ** :

❖ មើលនាំគ្នាអាស្រ័យបាយទៅ!

❀ ពាក្យសាមញ្ញ :

❖ សម្រាប់ **សាធារណជន** ថា ស្ទី (បុរាណថា ឆី)។

❀ ពាក្យលំអុត :

❖ សម្រាប់ **ភូតភូច** ថា ញ្ជុំ។

❀ ពាក្យសាមញ្ញទ្រគោះមើលងាយ :

❖ ច្រាស

❖ ច្រាសច្រំ

❖ បុះ

❖ បុះច្រាស

❖ សុល

❖ អំពៈ។

❀ និយាយចំពោះខ្លួនឯងជាអ្នកបរិភោគ បើនិយាយតាមថ្នាក់ដូច្នេះ :

❖ ក្នុងទីចំពោះព្រះភក្ត្រក្សត្រថា ឧទ្ធុលព្រះរាជឆាន

❖ ក្នុងទីចំពោះមុខឥស្សរជនក្រៅពីក្សត្រថា ឧទ្ធុលឆាន

❖ ក្នុងទីចំពោះមុខសាធារណជនដែលគួរគោរពថា ឧទ្ធុលឆាន

❖ ក្នុងទីចំពោះមុខសាធារណជនយ៉ាងកណ្តាលថា ហរិតោគ

❖ ក្នុងទីចំពោះគ្នាស្មើថា អាស្រ័យ ឬថា ស្ទី។

✍ ចំណែកខាងបព្វជិតថា ឆាន់ (ដូចជាអ្នកដទៃនិយាយចំពោះមកវកខ្លួនដែរ) :

❖ អាត្មាឆាន់រួចហើយ។

❀ ឥស្សរជននិយាយពីខ្លួនជាអ្នកបរិភោគទៅរកសាធារណជនតូចជាងថា អាស្រ័យ, ឬនិយាយដោយគួរសមថា ឧទ្ធលឆាន...។

❀ ពាក្យ ស៊ី នេះប្រើសំដៅ សេចក្តីចំពោះ និង សេចក្តីប្រៀប បានជាអនេក, ដូចជា :

✍ **ស៊ីកម្រៃ** : យកកម្រៃឬគៃឱ្យបានកម្រៃខ្លះ។

✍ **ស៊ីការប្រាក់** : យកការប្រាក់, បានការប្រាក់ជាប្រយោជន៍។

✍ **ស៊ីកម្លាំង** : ពឹងកម្លាំងគេឬរស់ដោយសារគេចិញ្ចឹម។

ឧ. មាតាបិតាស៊ីកម្លាំងបុត្រ។

✍ **ស៊ីក្នុង** : រូងសាច់ចូលទៅក្នុង, ស៊ីរូង ។

ឧ. ដំបៅស៊ីក្នុង។

✍ **ស៊ីក្រចក** : ចាប់ត្រង់សាច់ក្បែរក្រចកមើលមិនជា។

ឧ. ស្រែងស៊ីក្រចក។

✍ **ស៊ីក្រោមភ្នែក** : បំបាត់នៅមុខឬលួចប្រពន្ធគេបានដោយងាយ។

✍ **ស៊ីការ** : ជក់ខ្សល់ចំហៀងឬទទឹង។

ឧ. ក្តោងស៊ីខារ។

✍ **ស៊ីចំនិត** : លួចគំនិតគ្នា, ដេញគំនិតគ្នា, ស៊ីប្រាជ្ញា។

✍ **ស៊ីគ្នា** : ត្រូវគ្នា, ដូចគ្នា, សមគ្នា; លើសគ្នា។

- **ចំនិតស៊ីគ្នា** : គំនិតត្រូវគ្នា។
- **ស៊ីចាយ** : ចាយវាយស៊ីធឹកតាមតែប្រទះ។
- **ស៊ីឈុក** : ស៊ីស្លាធុកថ្នាំ; ចិញ្ចឹមជីវិតតាមប្រក្រតី។
- **ស៊ីឈុកបុកអំពៅ** : អត់ឃ្លានមានស៊ីជាមួយគ្នា។
- **ស៊ីចំណេញ** : យកចំណេញ។
- **ស៊ីដី** : ចាប់យកជាតិដី, ស្រូបយកជាតិដី។

ឧ. ដីស៊ីដី។

- **ស៊ីជើង** : កាត់សាច់ចង្កែកម្រាមជើង។

ឧ. ទឹកស៊ីជើង។

- **ស៊ីជំនោរ** : ឡើងបញ្ហោរ, ស៊ីបញ្ហោរ។

ឧ. មនុស្សស៊ីជំនោរ។

- **ស៊ីបញ្ហោរ** : ឡើងបញ្ហោរ, ស៊ីជំនោរ។

ឧ. មនុស្សស៊ីជំនោរ។

- **ស៊ីជម្រៅ** : ដែលមានបាតជ្រៅ, ស៊ីទឹកជ្រៅ (ចំពោះតែនាវា)។

ឧ. ទូកស៊ីជម្រៅ។

- **ស៊ីទឹកជ្រៅ** : ដែលមានបាតជ្រៅ, ស៊ីជម្រៅ (ចំពោះតែនាវា)។

ឧ. ទូកស៊ីជម្រៅ។

- **ស៊ីឈ្នួល** : ធ្វើការយកឈ្នួល, ទទួលជួលឱ្យគេ។

- **ស៊ីតួច** : ចាយវាយតួច, ស៊ីម្ហូបតិចមុខ។
- **ស៊ីថោក** : យកតម្លៃថោក, យកថ្លៃតិច។
- **ស៊ីថ្លៃ** : យកថ្លៃច្រើន។
- **ស៊ីទម្លាក់** : និយាយពីទូក-ងមាឌរឹង បានតែអុំទម្លាក់ច្រវាឱ្យយាងយាវមួយៗទើបលឿន, ស៊ីយាងយាវ។

ឧ. ទូកនេះស៊ីទម្លាក់អុំសាប់មិនលឿនទេ។

- **ស៊ីចំ** : ស៊ីម្ហូបច្រើនមុខឬចាយវាយធំ។
- **ស៊ីនុយ** : ត្របាក់នុយ, លេបនុយ។
- **ស៊ីនៅមុខ** : បំបាត់យកនៅមុខឬលួចនៅមុខ។
- **ស៊ីប្រាក់** : បំបាត់ប្រាក់ (មានបំបាត់ប្រាក់រាជការជាដើម) ឬយកប្រាក់សំណូក, ស៊ីប្រាក់កាស ។
- **ស៊ីប្រាក់កាស** : បំបាត់ប្រាក់ (មានបំបាត់ប្រាក់រាជការជាដើម) ឬយកប្រាក់សំណូក, ស៊ីប្រាក់។
- **ស៊ីប្រាក់ខែ** : បានប្រាក់ដែលត្រូវបើកតាមកំណត់ពេលរៀងរាល់ខែ (មាសិក)។
- **ស៊ីប្រាក់ថ្ងៃ** : បានប្រាក់ដែលត្រូវបើកតាមកំណត់ត្រឹមតែថ្ងៃដែលធ្វើការ (ទិនិក)។

✍ **ស៊ីរ៉ីត្រែត** : បានប្រាក់ដែលខ្លួនអ្នករាជការចាស់ត្រូវបានរៀងរាល់ខែ, ស៊ីប្រាក់រ៉ឺត្រែត, ស៊ីប្រាក់កម្រៃ (ដោយមិនបាច់ធ្វើរាជការ គឺចូលនិវត្តន៍)។

✍ **ស៊ីប្រាក់កម្រៃ** : បានប្រាក់ដែលខ្លួនអ្នករាជការចាស់ត្រូវបានរៀងរាល់ខែ, ស៊ីប្រាក់រ៉ឺត្រែត, ស៊ីរ៉ឺត្រែត (ដោយមិនបាច់ធ្វើរាជការ គឺចូលនិវត្តន៍)។

✍ **ស៊ីប្រែង** : បង្អួសប្រែង, ចុះប្រែង។

ឧ. រថយន្តអ្នកស៊ីប្រែងតិចជាងរបស់ខ្ញុំ។

✍ **ស៊ីមឹក** : ស៊ីផងធឹកស្រាផង។

✍ **ស៊ីផេះ!** : គ្មានអ្វីស៊ី, ស៊ីតែផេះ!។

✍ **ស៊ីតែផេះ!** : គ្មានអ្វីស៊ី, ស៊ីផេះ!។

✍ **ស៊ីផ្គាច់ស្រុក** : យកប្រយោជន៍បានពីស្រុកមួយទាំងមូល។

✍ *ន.ប្រ.* លេងឈ្នះកាយយកគ្រាប់អស់ពីរន្ធមិនឱ្យអ្នកម្ខាងដើរបាន (ក្នុងល្បែងបាយខុំ)។

✍ **ស៊ីផ្លែឆ្មោត** : ត្រូវគេបញ្ឆោតឬចាញ់បោកគេ។

✍ **ស៊ីផ្អែម** : ស៊ីចំណីផ្អែម។

✍ *ន.ប្រ.* រកបានដោយងាយៗ, ចំណេញងាយៗ, ងាយបានប្រាក់។

✍ **ស៊ីពីមុខ** : យកបានពីមុខឬបំបាត់យកពីមុខ។

✍ **ស៊ីព្រោះឈោះកម្លាំង** : មិនធ្វើការនឿយហត់ព្រមទាំងបានសុខស្រួលដោយសារកូនឬកូនសិស្សចិញ្ចឹមរក្សា។

✍ **ស៊ីមិនមុត** : ធ្វើការមិនកើតឬយកប្រយោជន៍មិនបាន។

✍ **ស៊ីមួយចំហៀងស្រុក** : បានប្រយោជន៍ពីក្នុងស្រុកពាក់កណ្តាល។

✍ *ឧ.ប្រ.* លេងឈ្នះកាយយកគ្រាប់ពីប៉ែកខាងគេអស់ទាំង៥រន្ធ (ក្នុងល្បែងបាយខុំ)។

✍ **ស៊ីមេកូន** : យកទាំងមេទាំងកូនឬយកទាំងម្តាយទាំងកូន។

✍ *ឧ.ប្រ.* ស៊ីម្តងពីរវន្ត (ល្បែងបាយខុំ)។

✍ **ស៊ីរាក់** : ដែលមានបាតរាក់ (ចំពោះតែនាវា), ស៊ីទឹករាក់។

ឧ ទូកស៊ីរាក់។

✍ **ស៊ីទឹករាក់** : ដែលមានបាតរាក់ (ចំពោះតែនាវា), ស៊ីរាក់ ។

ឧ ទូកស៊ីរាក់។

✍ **ស៊ីរះសងខាង** : ចេះរបែរលៃលកយកប្រយោជន៍ឱ្យបានពីមនុស្សទាំងពីរខាង។

📖 *ឧ.ន.ប.* នាងតីស្នាគាង ស៊ីរះសងខាងមិនឱ្យឃ្នើសចិត្ត និយាយពីអ្នកដែលចេះផ្គាប់ចិត្តមនុស្សទាំងពីរខាងលើ ដែលទាស់អធ្យាស្រ័យគ្នាមិនឱ្យអាក់អន់ចិត្តមកលើខ្លួនផង ឱ្យកើតប្រយោជន៍មកលើខ្លួនផង ដូចជាស្រីម្នាក់ឈ្មោះ តី ដែលមានប្តីពីរចេះផ្គាប់ចិត្តប្តីទាំងពីរមិនឱ្យអាក់អន់។

✍ **ស៊ីវេលា** : អស់វេលា, ខាតវេលា។

ឧ ការនុះស៊ីវេលាច្រើនណាស់។

✍ **ស៊ីសាច់** : បរិភោគសាច់។

🖄 *ន.ស្រ.* ខឹងខ្លាំង, ខឹងខ្លាំងស្មើរហ៊ានស៊ីសាច់។

ឧ ខឹងស៊ីសាច់។

✍ **ស៊ីសាប់** : និយាយពីទូក-ងមាឌទន់បានតែអុំសាប់ឱ្យញាប់ច្រវាទើបលឿន។

ឧ ទូកនេះស៊ីសាប់ អុំយ៉ាងយ៉ាវមិនលឿនទេ។

✍ **ស៊ីសោហ៊ុយ** : ចុះសោហ៊ុយ, ត្រូវចាយប្រាក់តាមការប្រកប។

ឧ. ការនុះមិនស៊ីសោហ៊ុយច្រើនប៉ុន្មានទេ។

✍ **ស៊ីសំណូក** : ទទួលយកប្រាក់ឬរបស់ដែលគេសូក។

✍ **ស៊ីសំណែន** : ស៊ីភោជនដែលគេសែន។

🖄 *ន.ស្រ.* ស៊ីសំណូក។

✍ **ស៊ីឡឹប** : កិបបំបាត់យក។

✍ **ស៊ីអាចម៍ផឹកទឹក** *(ន.ស.)* អកអាចម៍អាកៀនហើយផឹកទឹករំលេមលេបជាមួយនឹងទឹកទៅ (លេបអាចម៍អាកៀន)។

ស៊ី[២] *ន.* ពណ៌, សម្បុរ :

❖ **ស៊ីឆ្ងាន** (*ស.* សីឝ្ឆល) សម្បុរ-សលាយលឿងខ្ចីបន្តិចៗ

❖ សម្បុរ-សលឿងខ្ចីប៉ផ្សេរ។

សុគត១ *កិ.* ទៅហើយដោយស្រួលឬដោយប្រពៃ។

❀ *ន.* ដែលទៅហើយដោយស្រួល។

❀ ខ្មែរប្រើពាក្យនេះសំដៅសេចក្តីថា “ទទួលមរណភាពទៅកើតឯ ឋានល្អហើយ”, និយាយចំពោះតែឥស្សរជនជាតិក្សត្រក្រៅពីព្រះរាជា :

❖ ...ទ្រង់សុគតពីរឆ្នាំហើយ។

សុគត២ *ន.* អ្នកទៅដោយល្អ; អ្នកបានសម្រេចសុន្ទរធម៌ គឺ ព្រះនិព្វាន; ព្រះនាម **ព្រះសព្វញ្ញុពុទ្ធ** :

❖ ព្រះសុគត។

❀ បើរៀងភ្ជាប់ពីខាងដើមសព្ទដទៃ *អ.ន.* សុគៈ, ដូចជា :

✍ **សុគតវាចា** : វាចានៃព្រះសុគត (ពុទ្ធភាសិតឬពុទ្ធសាសនា)។

✍ **សុគតសាវ័ក** : សាវ័ករបស់ព្រះសុគត។

✍ **សុគតោវាទ** : ឱវាទនៃព្រះសុគត។

សូម *កិ.* បញ្ចេញវាចាឬសម្តែងអាការៈឱ្យគេឱ្យអ្វីៗដែលខ្លួនត្រូវការ :

❖ សូមទាន

❖ សូមប្រាក់

❖ សូមពរ *(ឧ.សា. សុំ)*។

🕮 ពាក្យ សូម សម្រាប់ប្រើនាំមុខឬជាជំនួយកិរិយាសព្ទមានអាការៈ ជាកិរិយានុគ្រោះឬប្រើជាជំនួយនាមសព្ទក៏បាន ដោយសេចក្តីអង្វរឬដោយ

សេចក្តីគោរព, ដោយសេចក្តីគួរសម (តាមថ្នាក់បុគ្គល) :

- ❖ សូមព្រះតេជៈតម្កល់លើត្បូង
- ❖ សូមព្រះរាជទាន...
- ❖ សូមទ្រង់...
- ❖ សូមទ្រង់ជ្រាប
- ❖ សូមទ្រង់ព្រះមេត្តាប្រោស...
- ❖ សូមទ្រង់មេត្តាប្រោស...
- ❖ សូមទាន...
- ❖ សូមទានជ្រាប
- ❖ សូមជ្រាប
- ❖ សូមព្រះបាទម្ចាស់...
- ❖ សូមព្រះតេជព្រះគុណ...
- ❖ សូមលោក...
- ❖ សូមនាយ...
- ❖ សូមអ្នក...
- ❖ សូមឱកាស
- ❖ សូមកុំ...
- ❖ សូមឱ្យ...។

សូមក្រាបបង្គំទូល *កិ.* និយាយពីពាក្យសម្រាប់ក្រាបទូលព្រះមហាក្សត្រ ជា អម្ចាស់ជីវិត ដោយគារវភាពដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ក្រៃលែង គឺអ្នកសរសេរចុតហ្នាយ នោះសូមក្រាបបង្គំព្រមទាំងសូមយកសិរៈរបស់ខ្លួន ទូលព្រះបាទាព្រះអង្គ ផង ប៉ុន្តែសូមទូលពីក្រោមល្អងធូលីដែលជាប់នៅត្រង់បាតព្រះបាទាដោយ ផ្តើមសេចក្តីត្រង់បន្ទាត់លើបំផុតថា សូមព្រះតេជៈតម្កល់លើត្បូង; ហើយ សរសេរត្រង់បន្ទាត់ក្រោមបន្ទាត់នោះ ដោយលូកចូលបន្តិចថា សូមព្រះរាជ ទានក្រាបបង្គំទូលក្រោមល្អងធូលីព្រះបាទ នៃព្រះករុណាជាអម្ចាស់ជីវិតលើត្បូង-សូមទ្រង់ជ្រាប។ រួចសរសេរលូកបន្ទាត់ចូលរាយសេចក្តីតាមដំណើរការណ៍ ទៅដរាបដល់ចប់។

☞ ***នេះជាបែបរូបិតាំងពីបុរាណកាលមក...***។

សេចក្តី *ន.* ដំណើរ; ហេតុ; ការណ៍; គតិ; លំអាន; ផ្ទៃរឿង; គ្នាម; ដំណើរពាក្យ :

- តែងសេចក្តី
- មិនយល់សេចក្តី
- វាយសេចក្តីមិនបែក
- អស់សេចក្តីត្រឹមប៉ុណ្ណោះ
- ធម៌នេះមានសេចក្តីជ្រាលជ្រៅ។

🌹 ពាក្យជាកិរិយាសព្ទឬគុណសព្ទដែលមិនបែកចេញទៅជាសាធនៈ ឱ្យជា នាមនាម :

✍ ដូចជាកិរិយាសព្ទថា :

❖ ក្រើន

❖ ចម្រើន

❖ បន្ទោស

❖ ឃល់

❖ សរសើរ

❖ ស្តាប់ ជាដើម។

✍ ដូចជាគុណសព្ទ ថា :

❖ ល្អ

❖ អាក្រក់

❖ ជំនាញ

❖ ឈ្លាស ជាដើម។

🌹 កាលណាត្រូវការឱ្យទៅជា នាមនាម ត្រូវប្រើពាក្យថា :

❖ សេចក្តី នេះរៀងពីខាងដើម ជាជំនួយទើបទៅជា នាមនាម បាន (ចំពោះតែអរូបនាម) :

☞ **សេចក្តីក្រើន** (ដែលគួរប្រើជា ភម្រ៊ីន ៥.), សេចក្តីចម្រើន, សេចក្តី

បន្ទោស, សេចក្តីយល់, សេចក្តីសរសើរ, សេចក្តីស្តាប់; សេចក្តីល្អ; សេចក្តីអាក្រក់; សេចក្តីជំនាញ; សេចក្តីឈ្លាស។

☞ ឯពាក្យដែលបែកចេញពី កិរិយាសព្ទ ឬពី គុណនាម ដោយមានខគ្គហៈ ចេញទៅជា សាធនៈ ឱ្យកើតបានទៅជា នាមនាម (*រូបនាម ឬ អរូបនាម*) ស្រេចហើយនោះមិនត្រូវប្រើពាក្យថា សេចក្តី នេះផ្សំផងទេ, ដូចជា :

- **កើត** > កំណើត
- **ចង** > ចំណង
- **ចង់** > ចំណង់
- **ចុច** > ចំណុច
- **ចេះ** > ចំណេះ
- **ត្រិះ** > តម្រិះ
- **ប៉ង** > បំណង
- **ព្រោម** > បម្រាម
- **សូក** > សំណូក
- **ឌុស** > កំហុស
- **ភ្ជុច** > តំណុច
- **ធំ** > ដំហំ
- **អរ** > អំណរ ជាដើម។

☞ ពាក្យដែលត្រូវប្រើ សេចក្តី ជាជំនួយនោះច្រើនណាគួរឱ្យប្រើពាក្យ ការ, ដំណើរ ជាដើម ជាជំនួយវិញក៏មាន :

❖ ការក្រ

❖ ការប្រាប់

❖ ការពន្យល់

❖ ការអាក្រក់

❖ ដំណើរទៅមក...។

សោក₁ *ន.* សេចក្តីឈឺផ្សាចិត្ត; សេចក្តីសង្រេង; សេចក្តីស្តាយស្រណោះ ឬស្តាយអាល័យ :

❖ មានសោក

❖ រំងាប់សោក។

☞ ខ្មែរប្រើជា *គុ.* ក៏មាន “ស្តាយស្រណោះ, ស្តាយអាល័យ” :

❖ សោកកូនដែលស្លាប់

❖ សោកទ្រព្យដែលលាញ (*ឧ.ភា.* ប្រើជា សោភ ក៏មាន)។

✍ **យំសោក** : យំស្តាយស្រណោះ។

✍ **សោយសោក** : ទទួលរងសេចក្តីស្តាយស្រណោះ។

✍ **សោកសៅ** : សោកទាល់តែសៅសម្បុរ, សោកសង្រេង, សោកជ្រប់ខ្លាំង, សៅសោក, ...។

✍ **សៅសោក** : សោកទាល់តែសៅសម្បុរ, សោកសង្រែង, សោកជ្រប់ខ្លាំង, សោកសៅ, ...។

សោក[២] *ន.* ឈ្មោះឈើមួយប្រភេទ ស្ពឹកខ្ចីសម្បុរសភាវៈ ផ្កាសម្បុរក្រហមប្រឿង ក្តិនស្រដៀងនឹងផ្កាអម្ពិល ស្ពឹកខ្ចីប្រើជាអន្ទក់បាន ផ្កាប្រើស្ពម្លូរឬជ្រក់បាន :

❖ ដើមសោកជាឈើមានលម្អគួរដាំក្នុងវត្តអារាម (*ឥ.* អសោក; គួរហៅតាម ឩម នេះវិញ)។

សោមនស្ស *ន.* សេចក្តីសប្បាយចិត្ត, សេចក្តីរីករាយសប្បាយ; អំណរ។

📖 **មានសោមនស្ស** មិនច្បាច់ប្រើ សេចក្តី ផ្សំជា សេចក្តីសោមនស្ស ទេ។ *ន.ន្ថ.* ឆោមនស្ស។

✍ **សោមនស្សវេទនា** : ដំណើរទទួលអារម្មណ៍ជា សោមនស្ស។ *ន.ន្ថ.* ឆោមនស្សវេទនា។

សុំ *អ. (ន.សា.)* សូម :

❖ សុំទាន

❖ សុំគេស៊ី។

📖 ពាក្យ សុំ សម្រាប់អ្នកធំនិយាយទៅរកអ្នកតូចដោយសេចក្តីអង្វរ ឬដោយសេចក្តីគួរសម :

❖ សុំឱ្យឯងអាណិតអញ

❖ រាជការសុំឱ្យអស់បណ្តារាស្ត្រយកចិត្តទុក្ខដាក់ខំប្រឹងធ្វើការនេះឱ្យបានសម្រេចឆាប់។

សំណាង ៤. អំពើដែលកសាង, ភ័ព្វព្រេង, ព្រេងពីនាយ :

❖ សំណាងល្អ

❖ សំណាងតិច

❖ សំណាងអាក្រក់។

☙ **មានសំណាង** : មានភ័ព្វព្រេងល្អ, មានបុណ្យភ័ព្វពីព្រេងនាយមក។

សំពត់ ៤. របស់កើតអំពីការត្បាញដោយអំបោះ, សូត្រ, សរសៃវល្លិ, សំបកឈើ, រោមចៀម ជាដើមសម្រាប់ស្លៀក, សម្រាប់ដណ្តប់ជាដើម :

❖ សំពត់អំបោះ

❖ សំពត់សូត្រ

❖ សំពត់សំបកឈើ...។

☙ **កំណាត់** ឬ **កំណាត់សំពត់** : សំពត់ចាស់ឬសំពត់ដែលប្រឡាក់, សៅហ្មងដែលគេលែងប្រើស្លៀកដណ្តប់ ហើយសម្រាប់គ្រាន់តែជូតអ្វីៗប៉ុណ្ណោះដូចជា :

❖ កំណាត់ជូតក្តារសរសេរ

❖ កំណាត់សំពត់ជូតជើង...។

📖 បើ សំពត់ថ្មី ឬ សំពត់ស្អាត ដែលគេបត់ជា ជាំ ឬបត់ជា គី ក្តី ទោះបីគេកាត់ប្រវែងមួយម៉ែត្រពីរម៉ែត្រក្តី មួយអាវពីរអាវក្តី ពុំគួរហៅ កំណាត់ ឬ កំណាត់សំពត់ ឡើយ ត្រូវហៅត្រឹមតែ សំពត់ៗ ប៉ុណ្ណោះ ដូចជាថា :

❖ សំពត់មួយម៉ែត្រ

❖ សំពត់មួយត្បូង

❖ សំពត់មួយអាវ...។

☞ ខ្មែរក្នុងសម័យបុរាណហាមមិនឱ្យប្រើសម្តី :

✍ **ចំ** កុំថាជា **ភ្លូច**

✍ **ច្រើន** កុំថាជា **ឆាច**

✍ **ខ្លួស** កុំថាជា **ឆាប**

✍ **សំពត់** កុំថាជា **កំណាត់**

✍ **ព្រាក់** កុំថាជា **លុយ**

✍ **ថ្លៃ** កុំថាជា **ចោក ជាដើម**។

☞ ព្រោះនាំឱ្យ **ទំលក់ក្រ**, ព្រោះនាំឱ្យ **ថយចោក**, ព្រោះនាំឱ្យ **រេរង់ឱ្ងន**, ព្រោះនាំឱ្យ **ឧន់ឆាប**, ព្រោះនាំឱ្យជាសម្តី **អត់ឮ** (ក្រែងនឹងដូចមាត់ថា)។

ស្តាប់ *អ.* ប្រុងត្រចៀកទទួលចាំឮ :

❖ ស្តាប់ធម៌

❖ ស្តាប់ភ្លេង។

🌹 ទទួលឱវាទត្រងត្រាប់, យកពាក្យ, យកសម្តី, ទទួលធ្វើតាម :

❖ ស្តីមិនស្តាប់

❖ ស្តាប់ពាក្យប្រដៅ។

✍ **ជឿស្តាប់** : ស្តាប់ហើយជឿតាម, ស្តាប់ហើយទទួលប្រតិបត្តិតាម។

✍ **ស្តែងស្តាប់** : ជាក់ច្បាស់, ជាក់ស្បាន់, ដែលគួរស្ញែង។

ឧ. ធ្វើឱ្យឃើញស្តែង។

ស្តាយ *(ដើម ស)* *កិ.* នឹកអាល័យ, នឹកឃើញហើយមិនអស់ចិត្ត មិនអស់អាល័យ, ជំពាក់ដោយអាល័យ :

❖ ស្តាយទ្រព្យ

❖ ខ្ញុំស្តាយណាស់ដោយមិនបានទៅ...។

✍ **ស្តាយក្រោយ** : នឹកឃើញហើយស្តាយជាខាងក្រោយ, កើតក្តៅក្រហាយចិត្តជាខាងក្រោយ។

✍ **ស្តាយកំនិត** : នឹកតូចចិត្តព្រោះធ្លាយហួសទៅហើយ។

✍ **ស្តាយស្រណោះ** : នឹកអាឡោះអាល័យ ស្រណោះដល់...។

🕮 បើគ្រាន់តែ **ស្តាយ** ឥតមានការយំសោកផងទេ កុំប្រើពាក្យថា សោកស្តាយ ត្រូវប្រើត្រឹមតែ ស្តាយ, នឹកស្តាយ, គួរស្តាយ, គួរឱ្យស្តាយប៉ុណ្ណោះបានហើយ :

❖ ខ្ញុំនឹកស្តាយណាស់។

ស្តេច[១] *ន.* ក្សត្រ, អ្នកដែលកើតក្នុងវង្សក្សត្រ :

❖ ជាតិស្តេច

❖ ទីដែលស្តេចគង់។

ស្តេច[២] *កិ. (រ.ស.)* យាង, ទៅ, មក, ដើរ, ទ្រង់ចេញព្រះរាជដំណើរ :

❖ ព្រះករុណាទ្រង់ស្តេចទៅខេត្តក្រៅ។

☙ **ស្តេចភ្នំ** : ភ្នំដែលធំខ្ពស់ចម្បងជាងភ្នំនានា (ភ្នំ ព្រះសុមេរុ, ភ្នំ ហិមពាន្ត ឬភ្នំ ហិមាល័យ)។

☙ **ស្តេចម្រឹគ** : ម្រឹគដែលមានអានុភាពជាងម្រឹគនានា (សីហៈ)។

☙ **ស្តេចសត្វ** : សត្វដែលមានអំណាចលើពួករបស់ខ្លួន ដូចជា :

❖ ស្តេចខ្លា

❖ ស្តេចពស់

❖ ស្តេចហង្ស។

☙ **ស្តេចស្តែង** : ស្តេចជាក់ស្តែង, អ្នកដែលប្រាកដជាស្តេច, ស្តេចសុទ្ធ។

☙ **ស្តែងស្តេច** : ស្តេចជាក់ស្តែង, អ្នកដែលប្រាកដជាស្តេច, ស្តេចសុទ្ធ។

☙ **ឡើងជាស្តេច** : ឡើងពីរាស្ត្រទៅជាស្តេច...។

ស្វាទ *ន.* ជំទង់ (ចំពោះតែសត្វតិរច្ឆានឈ្មោលពួកខ្លះ) :

❖ គោស្វាវ

❖ មាន់ស្វាវ។

ស្នើ១ *កិ.* សូរឱ្យដឹងសិន, ពិគ្រោះឬប្រឹក្សាមុនសិន (ចំពោះតែជាមួយនឹង **ឥស្សរជន** គឺក្រាបបង្គំទូល, ក្រាបទូល, ទូល, ពិត, ជម្រាប ឱ្យដឹងការមុនសិន) :

- ស្នើការ
- ទូលស្នើ។

ស្នើ២ *ន.* ស្រទាប់, សង្កាត់ដែលសើរើឡើងបានដោយងាយ :

- ស្នើក្រដាស
- រើយកតាមស្នើ។

ន. ចំនួនពីរគួបគ្នា (ចំពោះតែ សន្លឹក ដូចយ៉ាង ម្ភៃ ជាដើម) :

ម្ភៃត្រាំស្នើ : ម្ភៃដប់សន្លឹក។

ស្លាប់ *កិ.* អស់ខ្យល់ដង្ហើម, អស់ជីវិត។ (*ឥតន.*) :

- បរិនិព្វាន
- សោយទិព្វជង្គត
- សោយទិវង្គត
- សោយពិរាល័យ
- សុគត
- សុរគត
- ក្ស័យ
- ក្សិណក្ស័យ

- ទទួលអសញ្ញកម្ម
- ទទួលអសញ្ញភាព
- ទទួលមរណភាព
- ទទួលអនិច្ចធម្ម
- ទទួលអនិច្ចកម្ម
- ធ្វើកាលកិរិយា
- រលត់
- រលត់ខន្ធ
- រំលាងខន្ធ
- ធ្លាយខន្ធ
- ធ្លាយសង្ខារ
- បែកធ្លាយសង្ខារ
- បាត់បង់
- ដើរ
- ផុត
- ផុតរលត់
- ដាច់ខ្យល់
- អស់ដង្ហើម

❖ ងាប់

❖ តាយសាក

❖ តាយហោង

❖ ស្ទឹង

❖ តាយស្ទឹង

❖ តែន

📖 ប្រើតាមថ្នាក់ :

✍ **ថ្នាក់ខ្ពស់**

✍ **ថ្នាក់កណ្តាល**

✍ **ថ្នាក់ទាប**

✍ **ថ្នាក់សាមញ្ញ**។

✍ **ទឹកស្លាប់** *ន.* ទឹកដែលគេលត់ដែកឬលត់លោហជាតិណាមួយ។

✍ **នាឡិកាងាប់** *ន.* នាឡិកាឈប់ដើរ, នាឡិកាមិនដើរ។

ហែ *កិ.* ដើរជាក្បួនចោមរោមមនុស្សឬអ្វីៗដែលត្រូវសម្តែងសេចក្តីគោរពទៅរក :

❖ ហែសព

❖ ហែនាគ

❖ ហែកថិន

❖ ហែព្រះពុទ្ធរូប។

❀ *ន.ស.* ជួនឬតាមជួនជាយសបរិវារ, ទៅឬមកកំដរជាគ្នា :

❖ ហែព្រះអង្គម្ចាស់

❖ ហែព្រះករុណាឬហ្លួង។

❀ *អ.* ដើរបណ្តោយគ្នាជាជួរ :

❖ ដើរហែៗតាមគ្នា (ដើរដង្ហែគ្នា)។

❀ *ន.* ការដើរចោមរោមជារបៀប :

❖ ក្បួនហែ

❖ ទៅមើលហែ។

ហ្វូង *ន.* ពួក, ការប្រជុំ (ចំពោះតែសត្វតិរច្ឆាន) :

❖ ហ្វូងគោ

❖ ហ្វូងបក្សី។

ឆ្ងួយ *ន.* ឬ *អ.ន.* ពាក្យសាមញ្ញប្រើកាត់ខ្លីមកពីពាក្យ ឆ្ងួយថ្ងួយ សំដៅសេចក្តីថា “ឆ្ងាស, ផ្តេសផ្តាស” :

❖ គំនិតឆ្ងួយ

❖ កុំឆ្ងួយពេក

❖ មនុស្សឆ្ងួយ។

ឡុយថ្ងួយ *ន.* ឬ *គុ.វិ.* (*ប.*) ដែលមិនយកចិត្តទុកដាក់, សោះអង្គើយ; ខ្ជីខ្ជា; ដែលតាមតែបាន, តាមតែរួចពីដៃ; ដែលឥតប្រយោជន៍; ផ្តេសផ្តាស :

❖ គំនិតឡុយថ្ងួយ

❖ ធ្វើការឡុយថ្ងួយ។

ឡើយ *ឥ.* ជាដាច់ខាត។

❀ ពាក្យសម្រាប់ប្រើរៀងខាងចុងពាក្យបដិសេធ កុំ, ឆ្លាន, ពុំ, មិន, អត់ឯ, ឥត, ឥតអត់មាន, ...ដូចជា :

❖ កុំឡើយ

❖ កុំឱ្យឡើយ

❖ គ្មានអ្វីសោះឡើយ

❖ ពុំបានឡើយ

❖ មិនដែលឃើញឡើយ។

✍ **អង្គើកុំឡើយ** *(ព.ប្រ.)* : ឥតមានអ្នកណាម្នាក់ទៅឡើយ; ឥតអង្គើមានឡើយ។

❀ *ន.ភា.* ឡើយណា, ទេណា, សោះណា។

✍ **ឡើយនែ** : ទេនែ

✍ **ឡើយហោង** : សោះហោង។

ពាក្យភាព្យ

រីពាក្យភាព្យថា ឡើយនែ, ឡើយណា និងពាក្យឡើយហោង
កវីប្រើផ្សំ កុំឱ្យច្នៃឆ្គង បើឱ្យហ្មត់ហ្មង
គួរកុំសូវប្រើ។

អញ្ជើ *ឫ.ស.* ខ្ញុំ (ជាអញ្ជើត្រសព្ទ)។

❀ ពាក្យសម្រាប់ហៅ ខ្ញុំនឯង ជាសម្តីកូនក្មេងនិយាយទៅរកកូនក្មេងផងគ្នា។

❀ ពាក្យសម្រាប់ហៅ ខ្ញុំនឯង ជាសម្តីមនុស្សចាស់និយាយទៅរកកូនក្មេង។

❀ ពាក្យសម្រាប់ហៅ ខ្ញុំនឯង ជាសម្តីនិយាយទៅរកមនុស្សស្មើភាពដែលស្និទ្ធស្នាល។

❀ ពាក្យសម្រាប់ហៅ ខ្ញុំនឯង ជាសម្តីអ្នកធំនិយាយទៅរកអ្នកតូចដោយស្និទ្ធស្នាល :

❖ ឯងទៅចុះ អញ្ជើមិនទាន់ទៅទេ!។

📖 ខ្មែរបុរាណព្រេងនាយប្រើជា ពាក្យខ្ពស់, មានពាក្យក្នុងសិលាចារឹកថា ត្រះភម្រតេងអញ្ជើ គឺព្រះតេជព្រះគុណរបស់ខ្ញុំឬលោកអ្នកធំរបស់ខ្ញុំ។

ពាក្យបុរាណ	***ពាក្យបច្ចុប្បន្ន***
អញ្ជើ	: ខ្ញុំ

- **អញ្ជើខ្ញុំព្រះអង្គ** : ខ្ញុំព្រះអង្គ
- **អញ្ជើខ្ញុំម្ចាស់** : ខ្ញុំម្ចាស់
- **អញ្ជើឯង** : ខ្ញុំឯង។

អធិករអធម *ន.* (*ជា.ស.* អធិក “ក្រៃលែង, លើសលែង, លើសលន់, រុងរឿង, ហ៊ឹកហ៊ាក់” + អធម “ថយថោក, ថោកទាប, មិនរុងរឿង, រម៉ែះរម៉ោះ, របិចរបឺ, រាយរង, បន្ទាប់បន្សំ; ...”)។

ខ្មែរប្រើពាក្យ អធិករអធម នេះចំពោះតែពិធីបុណ្យឬពិធីអ្វីមួយដែលរុងរឿងផងរម៉ែះរម៉ោះឬរបិចរបឺរាយរងខ្លះផង :

❖ ធ្វើបុណ្យសីមាអធិកអធម៧ឃប់គម្រប់៧ថ្ងៃ គឺធ្វើបុណ្យសីមានោះមានរបៀបរៀបចំរុងរឿងហ៊ឹកហ៊ាក់ផង មានល្បែងរបាំរម៉ែះរម៉ោះនិងការលក់ដូរចេកអំពៅនំចំណីជាដើម របិចរបឺ រាយរង ពេញពាសទៅទីជិតៗនោះផង; បើមិនមានលក្ខណៈដូច្នោះទេ ពុំគួរហៅអធិកអធមឡើយ។

ពាក្យតាំ

គេធ្វើបុណ្យសព មានអ្វីទាំងគ្រប់ អធិកអធម
ទាំងផ្តៃទាំងថោក តាមគេនិយម អ្នកតូចអ្នកធំ
ឈ្មួរតាមគេ។

📖 ប្រយ័ត្នកុំអាន, កុំនិយាយច្រឡំថា អធិករធ័ម។

អធិបតេយ្យ *ន.* (ប.<បធិបត+ភាវ, ដោយអំណាច ឝ្យ-បច្ច័យ ត្រូវលុប ឝ របស់ ត ចេញផ្សំជា អធិបតេយ្យ, ក៏ប៉ុន្តែខ្មែរយើងធ្លាប់ប្រើជា អធិបតេយ្យ តាមស្រួលមាត់ឃ្លុរហើយ) អធិបតីភាព, ភាវៈនៃបុគ្គលជាអធិបតី, ឥស្សរភាព, អំណាចដាច់ខាតលើខ្លួនតាមគន្លងច្បាប់បើកសិទ្ធិឱ្យ :

❖ ប្រទេសឯករាជ្យមានអធិបតេយ្យពេញលក្ខណៈ។

☞ កុំប្រើជា អធិបតេយ្យភាព ឡើយ ដ្បិត អធិបតេយ្យ ប្រែថា “ភាវៈឬភាពនៃ...ជា អធិបតី” ដូចគ្នានឹង អធិបតភាព ដែរស្រែចទៅហើយ, បើប្រើជា អធិបតេយ្យភាព ត្រូវប្រែថា “ភាពនៃភាពនៃ...ជាអធិបតី”, ប៉ុន្តែបើប្រើជា អធិបតីភាព បាន។

❀ បើផ្សំជាមួយនឹងសព្ទឯទៀតត្រូវប្រើជា អធិបតេយ្យ តាមលំនាំវេយ្យាករណ៍បាលីបានដូចជា :

❖ ធម្មាធិបតេយ្យ

❖ លោកាធិបតេយ្យ

❖ ប្រជាធិបតេយ្យ ជាដើម។

អនិច្ចកម្ម *ន.* កម្មមិនទៀង (សេចក្តីស្លាប់) :

❖ ទទួលអនិច្ចកម្ម (*ន.ន.* សម្រាប់សាធារណជនជាគ្រហស្ថ)។

អនិច្ចធម្ម *ន.* ធម៌មិនទៀង (សេចក្តីស្លាប់) :

❖ ទទួលអនិច្ចធម្ម (សម្រាប់ប្រើចំពោះតែបព្វជិត)។

អបលោក *អ.* ប្រកាសប្រាប់ឱ្យដឹងរាល់គ្នា :

❖ ប្រកាសប្រាប់គ្នាឱ្យដឹងដើម្បីប្រគល់អ្វីៗឱ្យដល់អ្នកណាមួយ

❖ ប្រកាសសូមអនុញ្ញាតអំពីក្រុមជំនុំក្នុងសន្និបាត។

❀ ខ្មែរប្រើចំពោះតែសេចក្តីថា "ប្រកាសពាក្យសុំសេចក្តីយល់ព្រមអំពីជំនុំសង្ឃឬអំពីក្រុមជំនុំដើម្បីបង្វែរឬប្រគល់អ្វីៗឱ្យដល់អ្នកណាមួយ" :

❖ ជំនុំសង្ឃអបលោកបាត្រចីវរឱ្យដល់ភិក្ខុដាច់វស្សា។

អ៊ុម ឬ **អ៊ឹម** *អ.* បៅដោះ (ពាក្យថ្នមដោយទំយើសម្រាប់និយាយរកកូនតូចៗ) :

❖ កូនម៉ែនាងអ៊ុមទៅ។

❀ និយាយថា "ញុំ, ញុំដោះ, ញ៊ឹម, ប៊ឹម, អាំ" ក៏មានតាមដោយទម្លាប់ប្រើ។

អើយ *ឧ.* ពាក្យសម្រាប់កែមស៊ែមប្រើក្នុងកាព្យឬសម្រាប់ស្រែកបង្ហូសសំឡេងឱ្យវែងរលាក់រលែកតាមលំនាំបទប្រើក្នុងខាងដើមសង្កាត់ចម្រៀង, ប្រើក្នុងខាងចុងចប់, ប្រើសំឡេងខ្ពស់ជា អឺយ ក៏មានតាមលំនាំសំឡេងដែលត្រូវប្រើ។

❀ *អ.* (ព.ប្រ.) ទើបតែនឹងផ្តើមនិយាយ, តាំងផ្តើមថា, ចេញថា :

❖ គ្រាន់តែ អឺយ ឡើង គេអាចដឹងបានថាចេះឬល្ងង់ទៅហើយ (ប្រៀបប្រដូចនឹងគេស្រែកច្រៀងថា អឺយ)។

☞ គួរប្រយ័ត្នក្នុងការប្រើពាក្យថា អឺយ និងពាក្យ អើយ (អ្ហើយ) ក្នុងកាព្យនិងចម្រៀង, គឺកុំថា អឺយ ជា អើយ ឬ អើយ ជា អឺយ ឡើយ, ដូចជា

ពាក្យកាព្យថា :

❖ បងអើយម្តេចឡើយក៏មិនស្តី... (ត្រូវថា **បងឆ្ពើយ** ឬ**បងឡើយ**) ទើបចួនគ្នានឹង **ឡើយ**, កុំថា **បងអើយ** ដែលត្រូវចួនគ្នានឹង **ឡើយ**, ទៅវិញ។

កាព្យមានពាក្យ អើយ (ឆ្ពើយ) ថា

ឱលោកតាអើយ សុំកុំឆ្គងឆ្ពើយ ទៅរកវាអី
ព្រោះវាកោងកាច កំណាចអប្រិយ ក្រោយកុំស្រណឹ
ទៅរកវាទៀត។

(ត្រូវថា **តាឆ្ពើយ** កុំថា **តាអើយ** ឬ **តាអ៊ុយ**)។

កាព្យប្រើពាក្យ អឺយ ខាងចុងចប់ ថា

កាព្យនេះប្រែចេញពីបាលី ខ្ញុំរាយសេចក្តីតាមជើងកាព្យ
ឱ្យចាប់ចួនគ្នាជាដរាប រាបសាចែងចប់ប៉ុណ្ណោះអឺយ។

(ដូចគ្នានឹង...ប៉ុណ្ណេះឯង ឬ ប៉ុណ្ណេះហោង ឬក៏ប៉ុណ្ណេះហើយ ដែរ)។

📖 ពាក្យ **អឺយ** នេះចួនកាលប្រើសំឡេងថា **ឆ្ពើយ** ក៏មាន សម្រាប់ស្រែកហៅគ្នាពីចម្ងាយ, ដូចជា :

❖ បងអឺយ! អឺះបង! បងឆ្ពើយថា អឺះ!។

☞ បើស្រែកហៅបង្ហូសសំឡេងខ្ពស់វែង ត្រូវសរសេរជា **អ៊ឺយ**, **អ៊ឺះ** ក៏បាន។

អើយ ន. ពាក្យសម្រាប់កែមស៊ែមពីខាងចុងពាក្យ **ឧទ្ទេសៈ** ដែលគួរប្រកប ប្រើឱ្យមានសំឡេងវែងស្រួលមាត់, ដូចជា :

- ❖ អ្នកអើយ
- ❖ នាងអើយ
- ❖ សម្តាញ់អើយ
- ❖ ប្អូនអើយ
- ❖ កម្មអើយ
- ❖ ឃាយអើយ
- ❖ ម្ចាស់អើយ...។

❀ ពាក្យដែលមានអក្សរប្រកបយ៉ាងនេះថាបានពីរយ៉ាង :

- ❖ អ្នកអ្ហើយ
- ❖ នាងអ្ហើយ
- ❖ ឃាយអ្ហើយ
- ❖ ម្ចាស់អ្ហើយ...។

❀ ថាតាមសំឡេងប្រកបអក្សរខាងចុងជា :

- ❖ អ្នកកើយ
- ❖ នាងង៊ើយ
- ❖ ឃាយយ៊ើយ

❖ ម្ចាស់សើយ...ដូច្នេះក៏បាន។

❀ ប៉ុន្តែបើអក្សរប្រកបដែលផ្សំខ្យល់សំឡេងមិនស្រួលស្តាប់, ដូចជា :

❖ ព្រះអង្គអើយ

❖ ភិក្ខុអើយ

❖ ទុក្ខអើយ

❖ ព្រះពុទ្ធអើយ យ៉ាងនេះត្រូវថាបានតែ អ្នើយ ជាដាច់ខាត កុំថា :

ⵔ ព្រះអង់គើយ

ⵔ ភិកខ្វើយ

ⵔ ទុកខើយ

ⵔ ព្រះពុតធើយ ត្រូវថា :

‣ ព្រះអង់អ្នើយ

‣ ភិកអ្នើយ

‣ ទុកអ្នើយ

‣ ព្រះពុតអ្នើយ។

❀ ឬពាក្យដែលឥតមានអក្សរប្រកប, ដូចជា :

❖ តាអើយ

❖ បាអើយ

❖ មាអើយ

❖ ពូអើយ យ៉ាងនេះក៏ត្រូវថាបានតែ ឣ្ហើយ ដែរ កុំថា :

ⵔ តាឣ៊ើយ

ⵔ បាឣ៊ើយ

ⵔ មាឣ៊ើយ

ⵔ ពូឣ៊ើយ

ⵔ ពូឣ៊ើយ ត្រូវថា :

‣ តាឣ្ហើយ

‣ មាឣ្ហើយ

‣ ពូឣ្ហើយ។

❀ ប្រើសំឡេងខ្ពស់ជា ឣ៊ើយ ក៏បាន តាមទំនងដែលត្រូវប្រើសូរខ្ពស់។

🕮 ត្រូវប្រយ័ត្នកុំប្រើពាក្យ ឣើយ “ឣ្ហើយ” ជា ឣឺយ ឬ ឣ្ហឺយ។

ឣំណត់ ៩. ការអត់ទ្រាំ, សេចក្តីខំអត់ :

☙ **មានឣំណាត់** (កុំប្រើថា សេចក្តីឣំណត់ ព្រោះពាក្យនេះជានាមនាមប្រាប់ សេចក្តីអត់ ស្រេចហើយ; បើចង់ប្រើពាក្យថា ការ, សេចក្តី ត្រូវថា មានការអត់ ឬ មានសេចក្តីអត់ ក៏គឺ មានឣំណត់ ហ្នឹងឯង)។

☙ **មានឣំណាត់** កុំប្រើថា មានការឣំណត់ ដូច្នេះឡើយ។

☙ **មានឣំណាត់** កុំប្រើថា មានក្តីឣំណត់ ដូច្នេះឡើយ។

☙ **មានឣំណាត់** កុំប្រើថា មានសេចក្តីឣំណត់ ដូច្នេះឡើយ។

- **អស់អំណាត់** កុំប្រើថា អស់ការអំណាត់ ដូច្នេះឡើយ។
- **អស់អំណាត់** កុំប្រើថា អស់ក្តីអំណាត់ ដូច្នេះឡើយ។
- **អស់អំណាត់** កុំប្រើថា អស់សេចក្តីអំណាត់ ដូច្នេះឡើយ។

ន. ដែលមានសេចក្តីអត់ឃ្លាន, ដែលអត់បាយ :

- គ្រាអំណាត់
- ស្រុកអំណាត់។

ពាក្យតាម៉ូ

អំណាត់ជានាម កុំបាច់តោងទាម ថែមពាក្យ “សេចក្តី”
ពុំនោះកុំថែម សែមពាក្យថា “ក្តី” មកទៀតធ្វើអ្វី
ឱ្យឃ្លាតចាកបែប។

អំណរ *ន.* សេចក្តីអរ :

- **មានអំណរ** (កុំប្រើថា សេចក្តីអំណរ ព្រោះពាក្យនេះជា ឧមនាម សម្រាប់ប្រាប់ដំណើរបស់កិរិយាសព្ទ អរ ស្រេចហើយ; បើចង់ប្រើពាក្យថា សេចក្តី ត្រូវថា មានសេចក្តីអរ ក៏គឺ មានអំណរ ហ្នឹងឯង)។
- **មានអំណរ** កុំប្រើថា មានការអំណរ ដូច្នេះឡើយ។
- **មានអំណរ** កុំប្រើថា មានក្តីអំណរ ដូច្នេះឡើយ។
- **មានអំណរ** កុំប្រើថា មានសេចក្តីអំណរ ដូច្នេះឡើយ។
- **អស់អំណរ** កុំប្រើថា អស់ការអំណរ ដូច្នេះឡើយ។

↳ **អស់អំណរ** កុំប្រើថា អស់ក្តីអំណរ ដូច្នេះឡើយ។

↳ **អស់អំណរ** កុំប្រើថា អស់សេចក្តីអំណរ ដូច្នេះឡើយ។

ពាក្យតាព្យ

ពាក្យថា អំណរ ជានាមនៃអរ ជាកិរិយាសព្ទ
ចេញមកជានាម ប្រើតាមប្រញប្តិ វេយ្យាករណ៍ប្រាប់
ឱ្យប្រើស្រេចហើយ។

កុំថែមពាក្យថ្មី ថា "មានសេចក្តី- អំណរ" ច្នេះឡើយ
ព្រោះកាលបើថែម សើមលើសបែបហើយ នឹងទៅជាឈ្លើយ
ខុសពីរបៀប។

អំណោយ *ន.* ការឱ្យ; អ្វីៗដែលឱ្យ។

📖 កុំប្រើថា សេចក្តីអំណោយ, ការអំណោយ, របស់អំណោយ ដូច្នេះឡើយ; ប៉ុន្តែបើប្រើជា របស់ជាអំណោយ ដូច្នេះបាន។

✒ **អំណោយផល** : ផលទាន។

ឧ. មានអំណោយផល។

✒ **ទទួលអំណោយ** : ទទួលរបស់ដែលគេឱ្យដោយសទ្ធា។

✒ **ធ្វើអំណោយ** : ឱ្យអ្វីៗដោយសទ្ធា។

📖 កុំប្រើជា សេចក្តីអំណោយ, ការអំណោយ ដូច្នេះឡើយ; ប៉ុន្តែបើប្រើស្មើរជា *ន.* ថា របស់អំណោយ ដូច្នេះបានជាជំនួស របស់ជាអំណោយ។

- **មានអំណោយ** កុំប្រើថា មានការអំណោយ ដូច្នេះឡើយ។
- **មានអំណោយ** កុំប្រើថា មានក្តីអំណោយ ដូច្នេះឡើយ។
- **មានអំណោយ** កុំប្រើថា មានសេចក្តីអំណោយ ដូច្នេះឡើយ។
- **អស់អំណោយ** កុំប្រើថា អស់ការអំណោយ ដូច្នេះឡើយ។
- **អស់អំណោយ** កុំប្រើថា អស់ក្តីអំណោយ ដូច្នេះឡើយ។
- **អស់អំណោយ** កុំប្រើថា អស់សេចក្តីអំណោយ ដូច្នេះឡើយ។

📖 មួយវិញទៀតគួរកុំប្រើ *កិ.* តាមសៀម ព្រោះសៀមយកពាក្យខ្មែរថា **អំណោយ** *ន.* នេះទៅប្រើជា *កិ.* ថា អំនួយ *អ.ន.* អំនួយ គេប្រែថា អួយ *អ.ន.* អួយ “ឱ្យ” ទីទៃពីខ្មែរស្រលះឆែង។

អំនួត *ន.* ការពោលអួតឬសម្តីអួត :

✍ **មនុស្សមានអំនួត** : មនុស្សអ្នកអួត។

📖 កុំប្រើថា សេចក្តីអំនួត, បើត្រូវការប្រើពាក្យថា សេចក្តី ត្រូវថា សេចក្តីអួត ក៏គឺ អំនួត ហ្នឹងឯង។

- **មានអំនួត** កុំប្រើថា មានការអំនួត ដូច្នេះឡើយ។
- **មានអំនួត** កុំប្រើថា មានក្តីអំនួត ដូច្នេះឡើយ។
- **មានអំនួត** កុំប្រើថា មានសេចក្តីអំនួត ដូច្នេះឡើយ។
- **អស់អំនួត** កុំប្រើថា អស់ការអំនួត ដូច្នេះឡើយ។
- **អស់អំនួត** កុំប្រើថា អស់ក្តីអំនួត ដូច្នេះឡើយ។

❧ **អស់អំនួត** កុំប្រើថា អស់សេចក្តីអំនួត ដូច្នេះឡើយ។

ពាក្យតាក្យ

អំនួតជានាមសព្ទ មានបែបប្រាប់ថាកុំប្រើ-
"សេចក្តី" ថែមស៊ែមលើ ទាំងកុំប្រើ "ក្តី" ផ្សំឡើយ។

អំពល់ *ន.* កង្វល់ឬសេចក្តីខ្វល់ចិត្ត, ដំណើរដែលនាំឱ្យមានរវល់ខ្វល់ចិត្ត :

❧ **មានអំពល់** កុំប្រើថា មានការអំពល់ ដូច្នេះឡើយ។
❧ **មានអំពល់** កុំប្រើថា មានក្តីអំពល់ ដូច្នេះឡើយ។
❧ **មានអំពល់** កុំប្រើថា មានសេចក្តីអំពល់ ដូច្នេះឡើយ។
❧ **អស់អំពល់** កុំប្រើថា អស់ការអំពល់ ដូច្នេះឡើយ។
❧ **អស់អំពល់** កុំប្រើថា អស់ក្តីអំពល់ ដូច្នេះឡើយ។
❧ **អស់អំពល់** កុំប្រើថា អស់សេចក្តីអំពល់ ដូច្នេះឡើយ។

✍ **នាំអំពល់** : នាំឱ្យមានអំពល់។

✍ **កុំអំពល់**! *ន.* កុំរវល់!, កុំអើពើ! :

❖ កុំអំពល់! តាមតែគេចុះ!។

✍ **អំពល់អី**! : រវល់អី។

✍ **អំពល់ទុក្ខ** : មានទុក្ខ...។

ឱកាស *ន.* ពាក្យគោរពសម្រាប់ផ្តើមមុនបង្អស់ក្នុងវេលារៀបនឹងសូមអ្វីៗឬប្រកាសសេចក្តីណាមួយ, ដោយសេចក្តីថា :

❖ សូមគោរព!

❖ សូមទាន!

❖ សូមទានគោរព!

❖ សូមមេត្តា!

❖ សូមមេត្តាប្រោស!

❖ ទានប្រោស!

❖ សូមទានប្រោស!

☞ (សម្រាប់ប្រើតែខាង សាសនា តាមសេចក្តីពេញចិត្តឬធ្លាប់ប្រើ)។

ឱ្យ *កិ.* (ជាអញ្ញត្រសព្ទដោយអនុវត្តតាមការពិភាក្សា ហើយសម្រេចនៃគណៈកម្មការរៀបរៀង **ឥចនានុក្រមខ្មែរ** គ្រាដំបូងបំផុតក្នុងកាល ព.ស. **២៤៥៩** គ.ស. **១៩១៥** ថាត្រូវប្រើជា ឲ្យ យ៉ាងនេះ មិនយល់ព្រមឱ្យប្រើជា ឲ្យ ឬ ឲយ ឡើយ)។

❀ ឆ្លើអំណោយ គឺលះអ្វីៗដល់អ្នកដទៃ :

❖ ឱ្យប្រាក់

❖ ឱ្យស្បៀង

❖ ឱ្យទ្រព្យរបស់

❖ ឱ្យគ្រឿងស្លៀកពាក់។

🌹 ប្រើ, បង្គាប់, ញុំាង :

❖ ឱ្យធ្វើ

❖ ឱ្យទៅ

❖ ឱ្យមក។

✍ **ឱ្យកាន់ការ** : ឱ្យទទួលកាន់មុខការ។

✍ **ឱ្យការណ៍** : ប្រាប់ណើរការណ៍, ប្រាប់រឿងហេតុ :

❖ សាក្សីឆ្លើយឱ្យការណ៍តាមពិត។

✍ **ឱ្យជើង** : ហុចជើងម្ខាងឱ្យចាប់ :

❖ អ្នកចំបាប់ឱ្យជើងគ្នាម្តងម្នាក់។ លើកជើងហុចបញ្ឆោះឬបញ្ឈឺចិត្តចំពោះមុខដោយសេចក្តីព្រហើនមើលងាយ :

ឧ. វាប៉ាននឱ្យជើងខ្ញុំ។

✍ **ឱ្យដៃ** : បើកដៃឱ្យប៉ាននធ្វើ។ ហុចដៃបញ្ឆោះដោយសេចក្តីមើលងាយឬក៏ហុចដៃចំអកឡក់ឱ្យគ្នា :

❖ វាប៉ាននឱ្យដៃខ្ញុំ

❖ អ្នកច្រៀងតឱ្យដៃគ្នា (និយាយថា ហុចដៃឱ្យគ្នាក៏បាន)។

✍ **ឱ្យចំណាំង** : ប្រាប់ដំណឹង។

✍ **ឱ្យតម្លៃយ** : ប្រាប់តម្លៃយ។

✍ **ឱ្យន័យ** : ពន្យល់។

- **ឱ្យនាម** : សន្ធតនាមឬតាំងនាម។
- **ឱ្យឈ្មោះ** : សន្ធតឈ្មោះឬតាំងឈ្មោះ។
- **ឱ្យគតាយ** : ប្រាប់ឧបាយ។
- **ឱ្យអំណាច** : បើកអំណាច, ប្រគល់អំណាច។

ឧទាហរណ៍ បញ្ជាក់អញ្ញត្រសព្ទថា :

- អញ្ញ
- អ្នក
- នេះ
- នោះ
- ឱ្យ
- ហោង។

កុំឱ្យសរសេរតាមសូរថា :

- អាញ់
- នាក់
- និះ
- នុះ
- ឱយ
- អ្នង។

ពាក្យតាព្យ

រីពាក្យអញអ្នក នេះនោះបញ្ជាក់ ដល់ឱ្យនិងហោង
ពោលជាពាក្យកាព្យ ឱ្យងាយចាំចង សរសេរម្តងៗ
កុំភ្លាត់តាមស្ងរ។

ប៉ុណ្ណោះជាអាទិ ប្រើកុំឱ្យឃ្លាត យកផ្សេងជាថ្នរ
អញ្ញត្រសព្ទ មិនត្រូវផ្លាស់ប្តូរ ទោះបីមានស្ងរ
ឮផ្សេងក៏ដោយ។

ឯករាជ *ន.* ឬ *ន.* ស្តេចឯក; ដែលមានស្តេចសោយរាជ្យឬអ្នកគ្រប់គ្រងប្រទេសមួយមិនជាចំណុះប្រទេសណា។

ឯករាជ្យ *ន.* រាជ្យឯក, រាជ្យនៃស្តេចឯក; ភាពនៃរដ្ឋឬប្រទេសដែលមានសិទ្ធិនិងសេរីភាពពេញបរិបូរក្នុងការគ្រប់គ្រងខ្លួនឯង មិនមែនជាចំណុះរបស់ប្រទេសដទៃ :

- ការពារឯករាជ្យ
- គ្រប់គ្រងឯករាជ្យ។

អ្នក[១] *ឧ.ស.* (ពាក្យខ្មែរបុរាណព្រេងព្រឹទ្ធ សព្វថ្ងៃនេះប្រើជា អញ្ញត្រសព្ទ) ពាក្យប្រើជាជំនួស ឈ្មោះបុគ្គល ដែលត្រូវនិយាយទៅរកក្នុងទីចំពោះមុខ សម្រាប់ប្រជាពលរដ្ឋហៅគ្នាដោយសេចក្តីគួរសម មិនចេញឈ្មោះបុគ្គលនោះ (ប្រើបានទាំងប្រុសទាំងស្រី) :

❖ អ្នកអញ្ជើញទៅណា? អញ្ជើញអ្នកចូលអង្គុយលេងសិន! អ្នកស្រីសុខសប្បាយទេឬ?។

❀ សាធារណជនហៅបងថ្លៃ ក៏ប្រើ អ្នក ដែរ។

❀ ប្រើជាពាក្យនាំមុខឈ្មោះបុគ្គលក៏បាន :

❖ អ្នកចន្ទ

❖ អ្នកទេព

❖ អ្នកនន្ទ

❖ អ្នកសុខ។

❀ ទំនៀមសាធារណជនខ្មែរក្នុងសម័យពីដើម មុនសម័យបច្ចុប្បន្ននេះ :

✍ បើបុរសណាបានបួសជាភិក្ខុហើយសឹកមក ត្រូវហៅ អ្នក :

❖ អ្នកសម

❖ អ្នកសោម។

✍ បើបានបួសជាសាមណេរហើយសឹកមក ត្រូវហៅ ងី :

❖ ជីមាស

❖ ជីមិត្រ។

✍ បើមិនបានបួសសោះទេត្រូវហៅ ចៅ :

❖ ចៅប្រាក់

❖ ចៅមាស។

✍ បើនៅជំទង់ឬកំលោះហៅ ឆ។

📖 ដោយហេតុនេះទើបមានពាក្យចាស់ទុំខ្លះនិយាយបង្គាប់គ្នាថា បួសឱ្យតែព្រះពុទ្ធឱ្យងារ គឺបួសហើយសឹកមកគ្មានចេះអ្វី បួសយកតែងារ ស្លឹក ឬ ខ៊ី ប៉ុណ្ណោះ។

អ្នក ២ ន. (ជាអញ្ញត្រសព្ទ) បុគ្គល, ជន, មនុស្ស។

🌹 ពាក្យសម្រាប់នាំមុខសព្ទដទៃ, ប្រើបានតាមគួរ, ដូចជា :

- **អ្នកការ** : បុគ្គលដែលធ្វើការឬកាន់ការ, អ្នកកាន់ការ, អ្នកធ្វើការ។
- **អ្នកកីឡា** : បុគ្គលដែលលេងល្បែងកម្សាន្តចិត្ត។
- **អ្នកក្រ** : ជនដែលក្រទ្រព្យ។
- **អ្នកក្រុង** : ជនដែលនៅក្នុងក្រុង។
- **អ្នកក្លាហាន** : បុគ្គលក្លាហាន។
- **អ្នកខ្លាច** : ជនដែលខ្លាច។
- **អ្នកខ្មៅ** : បុគ្គលខ្មៅ។
- **អ្នកខ្លះ** : ជនខ្លះ។
- **អ្នកគ្រួ** : ជនដែលចម្អិនភោជនាហារ (អារាលិក, អាឡារិក)។
- **អ្នកចេះ** : បុគ្គលមានចំណេះ។
- **អ្នកចោទ** : បុគ្គលដែលចោទប្រកាន់ឬអ្នកដែលដាក់ចំណោទ។
- **អ្នកចម្ការ** : មនុស្សដែលធ្វើចម្ការ។

- **អ្នកឆ្លើយ** : ជនអ្នកឆ្លើយ។
- **អ្នកថា** : ភុជិស្សជន។
- **អ្នកជំនួញ** : ជនដែលធ្វើជំនួញ។
- **អ្នកឈ្លប** : ជនដែលឈ្លប។
- **អ្នកជីង** : ជនដែលជីង។
- **អ្នកតូច** : បុគ្គលដែលតូចជាងគេ។
- **អ្នកទាប** : បុគ្គលដែលទាបថោក។
- **អ្នកទេសន៍** : បព្វជិតដែលចេះទេសន៍ (ធម្មកថិក)។
- **អ្នកធំ** : បុគ្គលជាធំ (ឥស្សរជន)។
- **អ្នកបួស** : ជនដែលបួស (បព្វជិត)។
- **អ្នកច្រាថ្ល** : បុគ្គលដែលមានប្រាជ្ញាស្គាល់ខុសត្រូវ។
- **អ្នកផ្សារ** : ជនដែលមានផ្ទះលំនៅក្នុងប្រជុំផ្សារឬជនដែលលក់ទំនិញក្នុងផ្សារ។
- **អ្នកព្រៃ** : ជនដែលនៅក្នុងស្រុកព្រៃ។
- **អ្នកភ្លេង** : មនុស្សដែលចេះភ្លេងឬដែលលេងភ្លេង។
- **អ្នកមាន** : អ្នកដែលមានទ្រព្យច្រើន។
- **អ្នករក** : ជនដែលរក; ជនដែលខំប្រឹងធ្វើការរកស៊ី។
- **អ្នករាជការ** : មនុស្សដែលធ្វើរាជការ។

- **អ្នករៀន** : ជនដែលកំពុងរៀន, សិស្សរៀន។
- **អ្នកលេង** : ជនដែលលេងល្បែង; ជនដែលប្រព្រឹត្តតែខាងការលេង...(មានច្រើនប្រភេទ)។
- **អ្នកស៊ើប** : ជនដែលស៊ើបការណ៍។
- **អ្នកស្រុក** : ជនដែលនៅក្នុងស្រុក; ពួកជនក្នុងស្រុកនីមួយៗ។
- **អ្នកស្រែ** : ជនដែលធ្វើស្រែ។

សូមគោរពប្រតេន ដួនដំណឹងចំពោះ

ព្រះតេជព្រះគុណ ឯកឧត្តម លោកជំទាវ បញ្ញវន្ត លោកគ្រូ អ្នកគ្រូ និស្សិតទាំងអស់ មេត្តាជួយកែតម្រូវនិងកែលម្អអត្ថន័យខ្លឹមសារក្នុងគំនិតស្តាបនាជ្រះថ្លាតាមការគួរដោយក្តីអនុគ្រោះ!

ខ្ញុំព្រះករុណា ខ្ញុំបាទសូមគោរពថ្លែងអំណរព្រះគុណ អរគុណ និងកតញ្ញុតាធម៌យ៉ាងជ្រាលជ្រៅបំផុត!

ចំពោះទឹកព្រះទ័យ ទឹកចិត្តប្រកបដោយកុសលចេតនាជ្រះថ្លា!

ទូរស័ព្ទលេខ : **០១២ ៦២ ៧០ ៧០**

: **០៩២ ៤៧ ៦៦ ២២**

ឥន្ថនិទ្ទេស

១- **ជួន-ណាត** វចនានុក្រមខ្មែរ ច្បោះពុម្ពគ្រាទី៥ ព.ស. ២៥១១-២៥១២ គ.ស. ១៩៦៧-១៩៦៨, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

២- ព្រឹត្តិបត្រលេខ១ ២០០៨ការផ្សាយរបស់គណៈកម្មាធិការជាតិតាសាខ្មែរ

៣- ព្រឹត្តិបត្រលេខ២ ២០០៩ការផ្សាយរបស់គណៈកម្មាធិការជាតិតាសាខ្មែរ

៤- ព្រឹត្តិបត្រលេខ៣ ២០១០ការផ្សាយរបស់គណៈកម្មាធិការជាតិតាសាខ្មែរ

៥- ព្រឹត្តិបត្រលេខ៤ ២០១២ការផ្សាយរបស់ក្រុមប្រឹក្សាជាតិតាសាខ្មែរ

៦- ព្រឹត្តិបត្រលេខ៥ ២០១៣ការផ្សាយរបស់ក្រុមប្រឹក្សាជាតិតាសាខ្មែរ

៧- សន្ទានុក្រមតាសាវិទ្យានិងអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ-អង់គ្លេស-ប្រាវាំង២០១៣ ការផ្សាយរបស់ក្រុមប្រឹក្សាជាតិតាសាខ្មែរ

៨- ឈ្មោះប្រទេសនិងរាជធានីរដ្ឋធានី២០១៣ ការផ្សាយរបស់ក្រុមប្រឹក្សាជាតិតាសាខ្មែរ

៩- **ច័ន្ទ សំណាង** (១៩៩៩) វិជ្ជមានន័យ អវិជ្ជមានន័យ និងបរិធាតុរបស់វា សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ

១០- **ច័ន្ទ សំណាង** (២០០២) គោលការណ៍នៃការបង្កើតពាក្យនិងកម្មពាក្យ សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ

១១- **ច័ន្ទ សំណាង** (២០០៣) ធាតុវេយ្យាករប្រើសម្រាប់បង្កើតពាក្យក្នុងភាសាខ្មែរ សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ

១២- **ច័ន្ទ សំណាង**(២០០៦) ការកំណត់ប្រភេទពាក្យក្នុងភាសាខ្មែរ : តួនាទីនៃបុរេបទ **ការ** និងផ្នត់ជែក [-**អេម/ណា**-] / [-**អឺម/ន**-] សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ

១៣- ព្រះគ្រូមុនីសោតិណា **សេខ-ឆាង** សារញ្ញាណោ,ប្រាលីវេយ្យាករណ៍, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ព. ស. ២៥៤៤ គ. ស. ២០០០

១៤- ព្រះគ្រូសិរីសោតិណា **កិម-ស្រូ**, បទានុក្រមធម្មបទតាគទី១, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ព. ស. ២៥៣៨ គ. ស. ១៩៩៤

១៥- ព្រះគ្រូសិរីសោតិណា **កិម-ស្រូ**, បទានុក្រមធម្មបទតាគទី២, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ព. ស. ២៥៣៨ គ. ស. ១៩៩៤

១៦- ព្រះគ្រូសិរីសោតិណា **កិម-ស្រូ**, បទានុក្រមធម្មបទតាគទី៣, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ព. ស. ២៥៣៨ គ. ស. ១៩៩៤

១៧- **រឿង-ភើស** តាសាខ្មែរ

១៨- វចនានុក្រមខ្មែរ KHMER DICTIONARY, ការផ្សាយបណ្ណាគារអង្គរធំ ព. ស. ២៥៥៥ គ. ស. ២០១១

១៩- ធាតុសង្គ្រោះ

២០- សទ្ទានុក្រមពាក្យច្បាប់និងរដ្ឋបាល (អង់គ្លេស-ប្រាំង-ខ្មែរ)

២១- វចនានុក្រមអក្ខរាវិរុទ្ធនៃតាសាខ្មែរ, ការផ្សាយរបស់វិទ្យាស្ថានតាសាជាតិ

២២- **ហ៊ីង-ឆីហ្ស៊ុង** អត្ថាធិប្បាយវចនានុក្រមច្បាប់

ជីវប្រវត្តិ

ខ្ញុំ **ទូច-តីហស្ចាង** កើតនៅឆ្នាំ១៩៧៤ នៅក្នុងភូមិកាប៉ូ ឃុំអូរឫស្សី
ស្រុកក្រចេះ ខេត្តក្រចេះ ជាកូនទី៥ ក្នុងចំណោមបងប្អូនប្រុសស្រី៦នាក់ ស្រី៤ ប្រុស២
ឪពុកឈ្មោះ **ទុំ-យេន** ស្លាប់
ម្តាយឈ្មោះ **អ៊ុំ-ហាស** ស្លាប់

ការសិក្សា

២០០៩ បរិញ្ញាបត្រជាន់ខ្ពស់អក្សរសាស្ត្រខ្មែរ នៅសាកលវិទ្យាល័យខេមរៈ
២០០៧ បរិញ្ញាបត្រអក្សរសាស្ត្រអង់គ្លេស នៅសាកលវិទ្យាល័យបៀលព្រាយ
២០០៣ សញ្ញាបត្រពុទ្ធិកមធ្យមសិក្សាទុតិយភូមិ នៅពុទ្ធិកសាកលវិទ្យាល័យព្រះសីហនុរាជ
២០០១ សញ្ញាបត្រពុទ្ធិកមធ្យមសិក្សាបឋមភូមិ នៅពុទ្ធិកវិទ្យាល័យសម្តេច **ជួន-ណាត**
១៩៩៦ ពុទ្ធិកបឋមសិក្សាវត្តសុន្ទរវង្ស ឃុំក្រចេះ ស្រុកក្រចេះ ខេត្តក្រចេះ
១៩៨០ សាលាបឋមសិក្សាភូមិកាប៉ូ ឃុំអូរឫស្សី ស្រុកក្រចេះ ខេត្តក្រចេះ

មុខតំណែងនិងការងារ

សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាជាតិនាសាខ្មែរនៃទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី
សមាជិកគណៈកម្មការនាសាវិទ្យាខ្មែរនៃទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី
សមាជិកគណៈកម្មការនៃការបង្កើតពាក្យនិងកម្ចីពាក្យនៃទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី
សមាជិកក្រុមជំនុំព្រះត្រៃបិដកនៃវិទ្យាស្ថានពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ
ប្រធានសមាគមទ្រទ្រង់អក្សរសាស្ត្រនិងវប្បធម៌ខ្មែរវត្តខ្ចណ្ណាលោម

ISBN-13 : 978-99963-705-5-7